

BESEDE IN DEJANJA

KOLIKO BI JIH BILO, ČE BI ODKRILI VSE?

Lani je bilo v Jugoslaviji odkritih 21.231 carinskih prekrškov, oziroma 268 več kot pred štirimi leti.

Pri tem se je povečalo tudi število prekrškov, ki so jih zagrešile gospodarske organizacije. Takšnih prekrškov je bilo lani 5627 ali za 59 odstotkov več kot leta 1966. Zato pa se je nekoliko zmanjšalo število deviznih prekrškov: lani jih je bilo 4484 ali za 36 odstotkov manj kot leta 1966.

Zanimivo je tudi, da se je precej povečala vsota odvzetega denarja: zaradi kršitve deviznih predpisov so cariniki zaplenili 6.310.000 dinarjev oziroma za 63 odstotkov več kot pred štirimi leti.

Tovariš, 23. VIII. 1971

TUDI ZDRAVNIKI MED BREZPOSELNI

Na seznamu zavoda za zaposlovanje v Srbiji je bilo konec junija 128.000 oseb ali za 32 tisoč manj kot v istem času lani.

Med nezaposlenimi delavci s srednjo strokovno izobrazbo je 4200 ekonomistov in finančnikov in 1700 kmetijskih tehnikov. Z višjo izobrazbo je med nezaposlenimi največ pedagogov in to 743, z visoko 135 pedagogov in — kar še posebej preseneča — 208 zdravnikov, ki v Srbiji sodijo med zelo iskane kadre. Toda zdi se, da mnogi zdravniki nočejo zapustiti dosežanega okolišja.

Borba — 25. VIII. 1971

UJETI LISJAK

Afera o črnih gradnjah in korupciji v titograjski občini dobiva vse večji obseg. Poleg Božidarja Vujišića, ki so ga nedavno zaprli, bil pa je referent za zasebno gradnjo pri občinski skupščini, sta na seznamu uslužbencev, ki so osumljeni korupcije, še dve osebi.

To sta Petar Radević, prav tako referent za individualno gradnjo, in Božidar Vujišić, neposredni izvrševalec rušenja nedovoljene gradnje. Proti njima so uvedli kazenski postopek zaradi suma, da sta prav tako kot Božidar Vujišić prejela podkupnino od lastnikov nezakonito zgrajenih hiš.

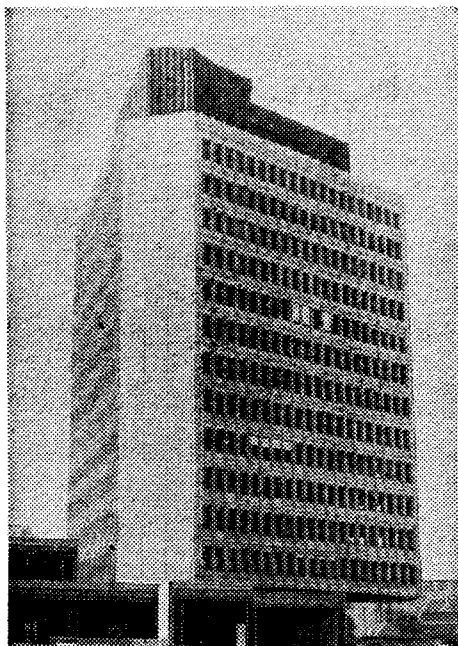
Delo — 22. VIII. 1971

PREMALO ZDRAVNIKOV TODA ...

V naši državi je zaposlenih 20.368 zdravnikov, oziroma pride 1010 prebivalcev na enega zdravnika. (V Avstriji pride na primer na vsake 505 prebivalcev en zdravnik, v Italiji na 589). Od vseh republik samo v Sloveniji in Hrvaški pride manj kot tisoč prebivalcev na enega zdravnika, v vseh drugih pa znatno več. V BiH skrbi en zdravnik za 1734 oseb, v Srbiji za 1928. Toda v nekaterih krajih (na Kosovem in v BiH pa tudi v Hrvaški) mora en zdravnik skrbeti za zdravje nekaj tisoč prebivalcev.

NIN — 22. VIII. 1971

LJUBLJANSKA BANKA

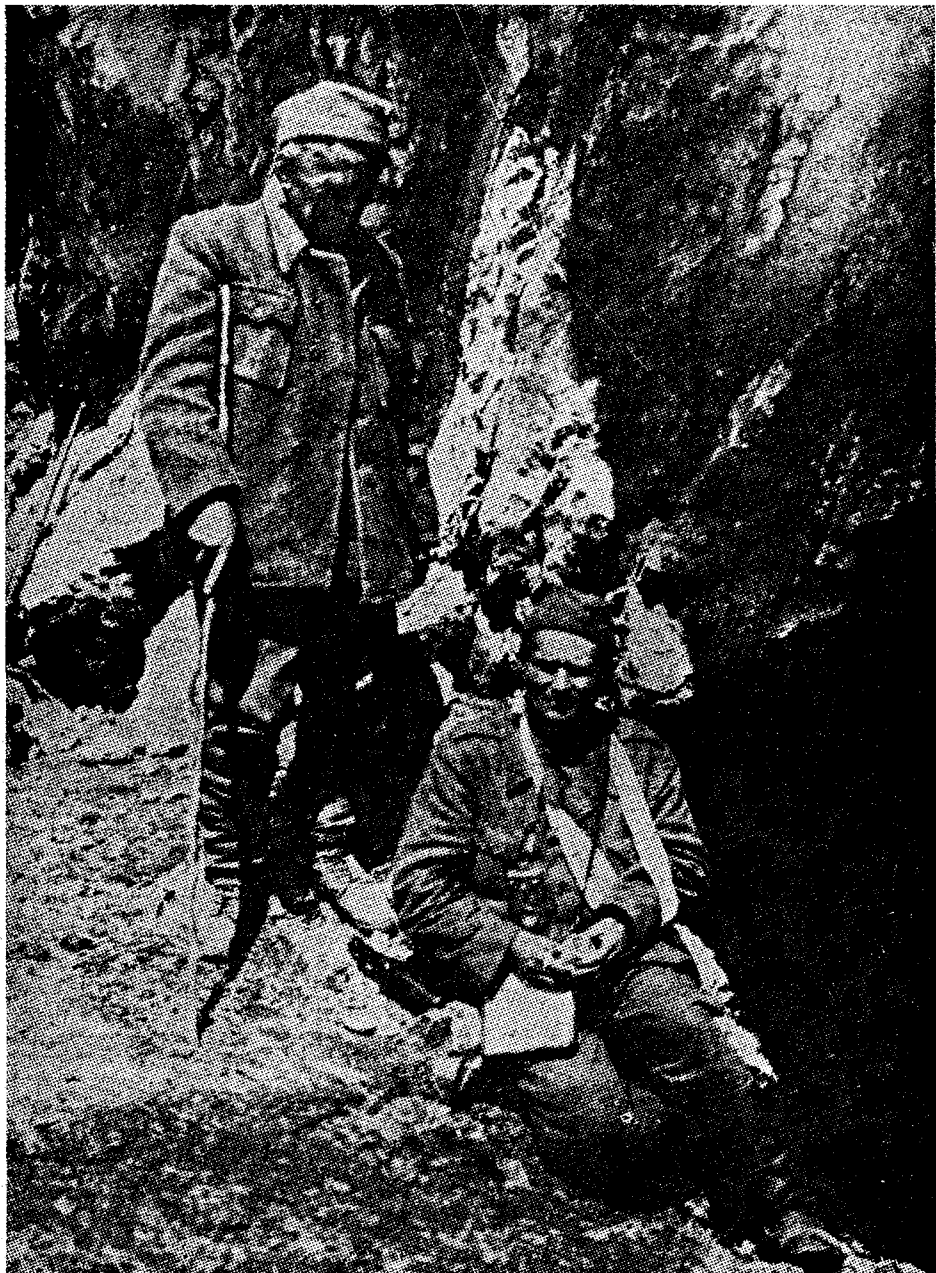
PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX - št. 36

2. september 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borca v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in kličje ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

V BOJIH OB SUTJESKI MAJI IN JUNIJA 1943, KO SO SOVRAZNIKI PO VSEM OBKOLILI IN HOTELI UNIČITI DOTLEJ NAJVEČJO KONCENTRACIJO ENOT NOV, JE BIL RANJEN TUDI VRHOVNI KOMANDANT NOV IN PO JUGOSLAVIJE TOVARIS TITO. RANITEV VRHOVNEGA POVELJNIKA POMENI ZA VSAKO VOJSKO VRHUNEC NEVARNOSTI IN TEŽAV. TODA NAŠA VOJSKA SE JE POD TITOVIM VODSTVOM PREBILA IZ SOVRAZNIKOVEGA OBROČA. LETOS 5. SEPTEMBRA BO NA SUTJESKI VELIKA PROSLAVA, KI SE JE BODO UDELEŽILE DELEGACIJE VSEH JUGOSLOVANSKIH OBČIN. OB TEJ PRILOŽNOSTI BO TOVARIS TITO PO GOVORU ODKRIL VELICASTEN SPOMENIK TEJ ODLOČILNI BITKI NAŠE REVOLUCIJE. NA FOTOGRAFIJI TOVARIS TITO IN DR. IVAN RIBAR NA ZELENGORI KMAJU PO RANITVI TOVARISA TITA.

PODGRAD PREJŠNJO NEDELJO

Zadnjo nedeljo v avgustu ni več tako vroče kot sredi meseca. Že je čutili diha bližajoče se jeseni. Bolj sveže je in tudi nebo je bolj modro, zelenje bolj živih barv. Tako vreme vpliva tudi na ljudi, da so bolj živahni in razigrani.

Podgrad, vasica na znanodnih obronkih Gorjancev, je sprejela 29. avgusta toliko gostov kot najbrž še nikoli v svoji zgodovini. Tudi takrat ne, ko so se v njej vrstile brigade druga za drugo. Reka avtomobilov se je zljala z glavne ceste na travnike, ki so postali veliko parkirišče. Pred tem pa je predsednik novomeške občinske skupščine prerezal trak čez novo cesto, ki veže prek Vinje vasi Podgrad s cesto Metlika—Novo mesto in s tem s svetom. Vaščani so lahko ponosni, da so za cesto veliko prispevali sami in da bi je brez njihove udeležbe ne zgradili še lep čas. Zdaj bo Podgrad s sosednjimi vasi lahko zaživel kot turistični kraj, za kar ima vse pogoje. Ljudje se bodo lahko vozili na delo v Novo mesto, v vasi bodo prihajali zdravniki in veterinarji.

Zbor borcev Gorjanskega bataljona, 12. brigade, terenskih aktivistov, raznih drugih manjših enot in delegacije italijanske brigade »Fontanot« se je razvil v manifestacijo vojne tovarštva in čvrste odločnosti vztrajati na poti napredka. Vse goste so skromno, toda prisrčno pogostili s partizanskim golažem in dobrim cvičkom.

Med gosti je bil tudi prvi komandant slovenskih partizanov Franc Leskošek-Luka, častni predsednik ZZB NOV Slovenije. Prav tako je prišel na slavo pri- or pleterskega samostana dr. Josip Edgar Leopold. Ta samostan je odigral med osvobodilno vojno v teh krajih veliko vlogo.

Zbranim gostom in številnim drugim udeležencem proslave je govoril podpredsednik republiškega izvršnega sveta dr. France Hočevar. Poleg obujanja spominov na osvobodilni boj in revolucijo v teh krajih je govoril tudi o sedanjih nalogah naše družbe, zlasti pa o dolžnosti vseh nas, da se pripravljamo na obrambo pred vsakim, ki bi nam hotel krotiti usodo po svojih potrebah. Prav tako je tudi poudaril, kako moramo biti pogumni in stvarni pri odkrivanju pomanjklivosti.

Kot vedno ob takih priložnostih so se tudi v Podgradu zbrani ljudje veselili tja do večera, nekateri pa tudi še dlje. Vaščanom iz Podgrada in Vinje vasi pa bo ostala v spominu na nedeljsko slavo cesta in šolska oprema, ki so jo dobili.

MP

VABILO

Dne 19. septembra 1971 ob 11. uri bo v počastitev 30. obletnice vsaje slovenskega naroda v Goričici ob Cerknškem jezeru srečanje aktivistov Notranjske in zbor borcev 13. SNOUB »Mirka Bračiča«, bataljona 18. divizije.

Na proslavi bo govoril notranjski rojak, član sveta federacije, general-polkovnik, narodni heroj Rade Pehaček.

Vabimo vse aktiviste in borce, da se srečanja polnoštevilno udeležijo.

Prosimo, da pošljete prijave na občinski odbor ZZB NOV Cerknica do 10. septembra 1971.

Za prevoz iz Cerknice do kraja proslave bo poskrbljeno. Posebnih vabil ne bo.

Is vsebine:

ITALIJANSKI NEOFAŠIZEM (3. stran)

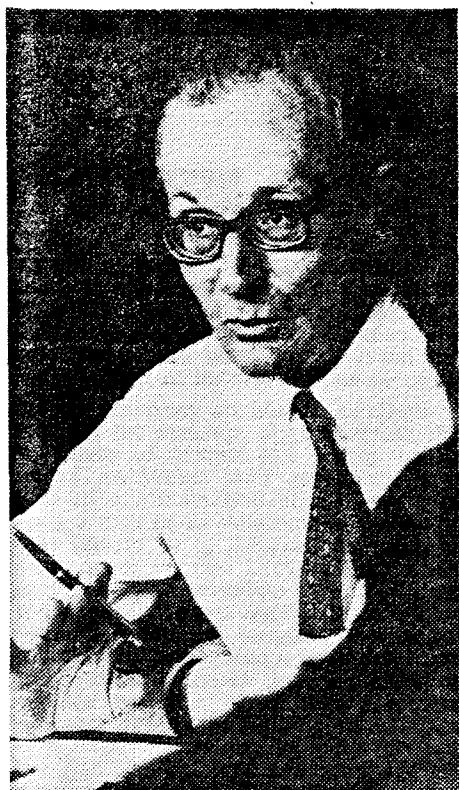
VELICASTNA UPODOBITEV NARODNO-OSVOBODILNEGA BOJA (7. stran)

VSESTRANSKA DEJAVNOST PARTIZANSKE KNJIGE (13. stran)

V PRIHODNJI ŠTEVILKI: PARTIZANSKO ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM (14. stran)

DOGODKI TEDNA

■ Narodna banka je sporočila, da se je maja letos v Beogradu mudila komisija mednarodnega monetarnega sklada z nalogo, da opravi redne letne posvete in vse potrebne priprave, da bi naša država lahko dobila od tega sklada določena sredstva za izvajanje stabilizacijskega programa. Poročilo misije sklada so obravnavali v odboru izvršnih direktorjev mednarodnega monetarnega sklada. Odbor je ugodno ocenil prizadevanja Jugoslavije za stabilizacijo gospodarstva in odobril, da naša država lahko v dobi enega leta najame pri mednarodnem monetarnem skladu posojilo v višini 83,5 milijona dolarjev v cilju dajanja podpore naši plačilni bilanci.

»V skrbeh sem za usodo dinarja, toda ne toliko zaradi denarne krize v svetu, kolikor zaradi vsega, kar se dogaja pri nas...«, je v pogovoru za beograjski NIN izjavil sekretar za finance Janko Smole.

■ Bengalijske prizorišče nove človeške tragedije: 300 mladih Bengalk, ujetih v vojaških akcijah pred petimi meseci, posiljenih in izpuščenih, ko so bile noseče, se je odločilo za množičen samomor, da bi opozorile svetovno javnost na tragedijo svojega naroda. Ta novica je seveda povzročila preplah med osmimi milijoni pakistanskih beguncev v Indiji.

■ Iz Bejruta poročajo, da je med dosedanjimi boji osvobodilnega gibanja padlo 15.000 Palestincev, 29.000 jih je v izraelskih zaporih in 8.000 v jordanjskih ječah. Te podatke je navedel predsednik palestinske osvobodilne organizacije (PLO) Arafat na četrtem kongresu palestinskih sindikatov v Damasku. Opozoril je, da bo revolucionarno gibanje, ne oziraje se na žrtve, nadaljevalo boj do končne zmage.

■ V dobro poučenih sovjetskih krogih so potrdili novice francoskega tiska, da bosta predsednik prezidija vrhovnega sovjeta SZ Nikolaj Podgorni in generalni sekretar CK KP SZ Leonid Brežnjev letos oktobra obiskala Francijo. Povabili so ju med obiskom predsednika Pompidouja lani v Moskvi. — Na uradni obisk v Pariz bo dopotovala tudi delegacija LR Kitajske. Pričakujejo jo konec septembra ali v začetku oktobra.

■ Sojenje »zarotnikom proti egiptovskemu predsedniku el Sadatu«, ki se je bilo začelo v Kairu, so po eni uri preložili na 4. september. Pred sodiščem se je pojavilo 11 glavnih obtožencev, med njimi bivši podpredsednik Ali Sabri. Agencije poročajo, da so vsi obtoženci »navedbe obtožnice, ki jih bremenijo organiziranja zarote« zavrnili. Branilci so izpodbijali zakonitost sodišča. Neki branilec je celo izjavil, da je sodišče protustavno. Zaradi prepira med tožilci in branilci je predsedujoči sojenje prekinil.

■ V Tokiju so podpisali sporazum o znanstveno-tehničnem sodelovanju med Jugoslavijo in Japonsko. Sporazum je v imenu zveznega zavoda za mednarodno znanstveno, prosvetno-kulturno in tehnično sodelovanje podpisal veleposlanik SFRJ na Japonskem Jože Smole, v imenu japonskega združenja za trgovino z evropskimi socialističnimi državami pa predsednik te organizacije dr.

Sigeo Horija. Na podlagi tega sporazuma bo prišlo do izmenjave strokovnjakov študijskih delegacij, znanstveno-tehnične dokumentacije med znanstvenimi ustanovami.

Indijski časopisi pišejo, da v Indiji v kratkem pričakujejo obisk predsednika Tita in sicer še preden bo predsednica indijske vlade Indira Gandhi odpotovala na napovedano turnejo po zahodni Evropi in morda tudi v Sovjetsko zvezo. Med Titovim obiskom v Indiji se bodo pogovarjali predvsem o mednarodnih vprašanjih, med drugim tudi o problemu Vzhodnega Pakistana in neodvisne republike Bangla Deš ter o krizi na Bližnjem vzhodu, o posledicah sovjetsko-indijskega sporazuma o prijateljstvu in o prihodnosti nevršene politike.

■ Vzhodna Nemčija je uradno pozdravila osnutek sporazuma štirih velikih sil o Berlinu in se ponudila, da ga bo pomagala uveljaviti, saj bo ta sporazum prispeval k zmanjšanju napetosti v srednji Evropi. Hkrati se je vzhodnonemška vlada zahvalila Sovjetski zvezi za zasluge, »da je sporazum popolnoma v skladu z interesi NDR«.

Čilski komunisti so pozitivno ocenili devetmesečno delo Allendove vlade ljudske enotnosti. V govoru na nekem delavskem zborovanju v Santiagu je generalni sekretar KP Čila Louis Corvalan opozoril, da so se v zadnjih devetih mesecih delavske plače zvišale, izboljšalo se je tudi socialno varstvo, proizvodnja in kupna moč prebivalstva pa povečali. Sekretar je obsodil ZDA, ker proti Čilu izvajajo gospodarski pritisk zaradi nacionalizacije proizvodnje bakra, glavnega produkta te andske države.

■ Vojska napisov. V prejšnji številki smo poročali o skrutitvi spomenika padlim partizanom v Rebrci pri Železni Kapli, že drugi letošnji taki akciji neonacistov. Tudi ob tej priložnosti se avstrijski varnostni uslužbenci niso kaj dosti trudili, da bi odkrili storilce.

Pač pa so pokazali precejšnjo prizadevnost, da bi odkrili krivce za akcijo v noči med 19. in 20. avgustom letos. To noč so neznanci premazali z rdečo, rjavo ali črno barvo številne napise s krajevnimi imeni in kašipote okoli Klopinskih jezera in Zablazkega jezera. Mnogi tuji so se izgubili, ker niso mogli prebrati napisov. Neznanci so tudi raztrosili številne letake v nemškem, holandskem in danskem jeziku. Z njimi so tuje goste seznanili z neenakopravnim položajem Slovencev v Avstriji, z zatiranjem in nespoštovanjem meddržavnih pogodb o zaščiti manjšin. Na letakih je bil tudi podpis »Slovensko gibanje za socialno in nacionalno osvoboditev«.

Zanimivo je, da so neznanci opravili istega dne podobno akcijo tudi na Gradiščanskem, kjer živijo Hrvati. Na letakih je bil podpisan »Pokret gradiščanskih Hrvatov«.

V letakih, ki so jih tuji našli na Koroskem, piše kako Slovenci živijo v tej deželi že 1.400 let. Omenjajo tudi dvojno moralo avstrijskih oblasti, zlasti glede zavzemanja za pravice Avstrijcev na južnem Tirolskem. V letakih, namenjenih rojakom, ki so bili natisnjeni v nemškem in slovenskem jeziku, pa piše, da njihovo gibanje zahteva dvojezičnost na vsem narodnostno mešanem ozemlju. Avstrija naj bi izpolnila svoje obveznosti iz mirovne pogodbe. Grozijo, da bodo v nasprotnem primeru poskrbeli, da tudi nemških napisov ne bo več, če slovenskih ne dovolijo.

Avstrijski varnostni organi so nekaj ljudi priprli. Zaslišali pa so skupino slovenskih študentov, ki zbirajo v bližnjih krajih podatke za anketo o gospodarskem in socialnem položaju. Časopis »Kleine Zeitung«, ki je znan zaradi svoje nestrpnosti do Slovencev, je poročal o nočni akciji na celi prvi strani z velikim naslovom »Spet mazaške akcije in letaki Slovencev«. Podobno je tudi »Volkzeitung« pisal o akciji zelo obširno in na prvi strani.

Nad vzdušjem, ki nastaja v sosednji Koroški med našimi sonarodnjaki, pa se lahko zamislimo. Povsem jasno postaja, da so obupali nad avstrijskimi oblastmi, oziroma nad njihovo učinkovitostjo in razumevanjem. Lotili so se takšnih dejanj, ki so v bistvu nasilja, da bi se z njimi bojevali proti nasilju pod plaščem zakonitosti. Očitno gre za mlade ljudi, ki so se združili ne glede na politično prepričanje. Skoraj gotovo bodo skrajnejši, ki so te ljudi s svojim obnašanjem izzvali, očitali Sloveniji, da jih moralno in materialno podpira. Zaradi tega bodo najbrž tudi avstrijske oblasti poostrele ukrepe na mejah in proti Slovincem. Upajmo, da bo zmagala zdrava pamet in da bodo prej ali kasneje avstrijske oblasti same odstranile vzrok za nasprotja in dale Slovincem pravice, ki jim pripadajo. Saj nas izkušnje učijo, da s silo ni mogoče zatreči upravičenih hotenj narodov po pravici in svobodi.

POLITIČNI RAZGLEDI

NIXONOV UDAREC

Zadnji pretresi v mednarodnem denarnem svetu so se končali z udarcem predsednika Nirona, ki je v televizijskem govoru napovedal vrsto ukrepov, vendar takšnih, ki so usmerjeni v obvarovanje ameriškega gospodarstva in dolarja. Druge države, zapletene v denarno krizo, pa naj se po Nironovem udarcu znajdejo, kot vedo in znajo. V bistvu gre za tele ukrepe:

— Embargo na zlato kritje dolarja (ameriške zlate rezerve v Fort Knoxu so bile le še 10 milijard dolarjev, skoraj petkrat manj od ameriških zunanjih dolgov; zaradi tega so mednarodni špekulanti začeli prodajati dolarje in kupovati drugo valuto, tako da je vrednost dolarja v nekaj dneh padla za 10 odstotkov).

— Zamrznitev cen in plač za devetdeset dni (tako namerava vlada zavreti inflacijo; poleg tega je Nixon zmanjšal

— Zmanjšanje vladnih izdatkov za 4,7 odstotka (to bodo dosegli z ukinitvijo povišic za državne funkcionarje, zmanjšanjem njihovega števila za 5 odstotkov, zmanjšanjem pomoči tujini za 10 odstotkov itd.)

Ze iz vsega navedenega je mogoče sklepati, da je ameriška vlada naglo in »svojevoljno« ukrepala, se pravi, da se pred tako pomembnimi odločitvami ni hotela pogovoriti s poglavitnimi gospodarskimi partnerji (predvsem Veliko Britanijo EGS Japonsko in Kanado), pa tudi z drugimi ne. Da ne bi bilo nikakršnega dvoma o tem, je Nixon v svojem govoru na televiziji jasno povedal, da so ZDA po drugi svetovni vojni dale prizadetim državam po svetu 143 milijard dolarjev pomoči. Potem je poudaril: »Danes so ta ljudstva predvsem zaradi naše pomoči znova pridobila vitalnost in postala močni tekmeči Zdaj, ko so tudi druga ljudstva postala gospodarsko močna, je prišel trenutek, da prevzamejo pravičen del bremena za varovanje svobode v svetu. Prišel je trenutek, ko je treba določiti pravične tečaje izmenjave in ko naj bi poglavitna ljudstva enakopravno tekmovala. Nič več ni potrebno, da bi ZDA tekmovala

Nixonov dolar (fotomontaža iz ameriškega časnika)

proračunske izdatke za 5 odstotkov; to bi seveda vplivalo na zmanjšanje proizvodnje in na še večjo brezposelnost; da bi se temu izognil, je Nixon zmanjšal davke na avtomobile, zmanjšal davke na dohodek ter napovedal nova posojila za povečanje zaposlovanja).

— 10-odstotna taksa na uvožene izdelke (tako bodo ZDA manj uvažale kot doslej in skušale izboljšati trgovinsko bilanco: primanjkljaj v višini nekaj sto milijonov iz prvega polletja letos naj bi se do konca leta spremenil v višek; ta ukrep je močno prizadel vse tiste države, ki izvažajo v ZDA, zlasti še Japonsko in ZR Nemčijo. Obenem je to tudi pritisk na uvoznice ZDA, naj revalvirajo svojo valuto: v to so tako rekoč prisiljene, 10-odstotno višjo takso bodo morale poravnati same, zato zvišati domače cene — in torej revalvirati svojo valuto. Predvsem pa je ta ukrep najvidnejše znamenje ameriškega protekcionizma: tuje blago bo dražje, domače pa cenejše — pri zamrznjenih plačah in cenah. Zaradi omejitve izvoza v ZDA bodo najmočnejše izvoznice — Japonska in ZR Nemčija na primer — pritisnile na druge države, katerim bodo ponujale svoje blago, ki ga ne bodo mogle prodati Ameriki).

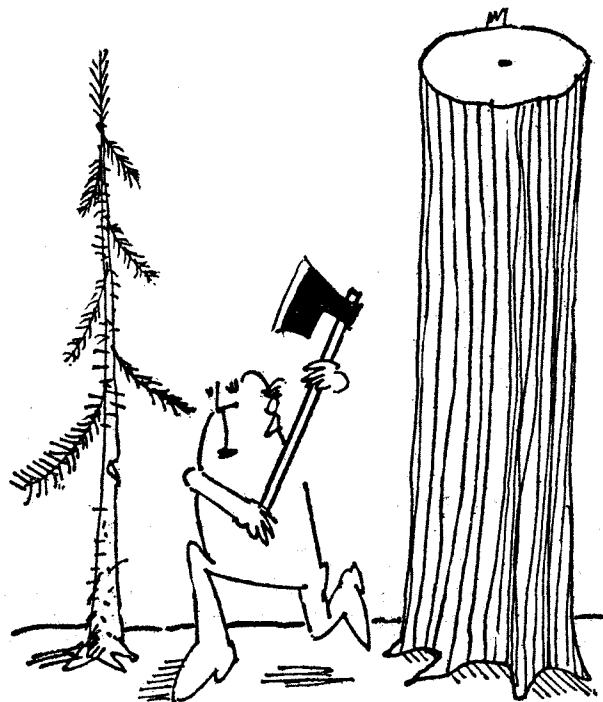
tako, da bi imele eno roko privezano na hrbtu.

Protislovja v kapitalističnem gospodarskem, finančnem in denarnem sistemu bi bilo mogoče premagati edino tako, da bi dolar izgubil »svoj imperialni privilegij edine svetovne valute«, kot je zapisal pariški »Le Nouvel Observateur«. V to bi ga bilo mogoče prisiliti edino z uvedbo novega denarnega reda. Tega pa ni sposobna nobena sila na svetu: zahodna Evropa je preveč razdeljena, da bi ustanovila edinstveno valuto (ta bi zdaj ustvarila zahodnonemško nadvlado), Japonska pa še nima tolikšne moči. EGS in Japonska se še ne bosta tako kmalu zblížali, da bi lahko ukrepali skupaj v boju zoper ZDA.

Z Nixonovim udarcem se je začelo novo obdobje v denarni krizi, baje še sta ostra faza od leta 1967. Poznavalci pravijo, da bo ta kriza imela svoje globine in višine še najmanj prihodnjih deset let. Dotlej pa se bo razmerje gospodarskih sil na svetu precej spremenilo in bržkone si takrat ameriški predsednik ne bo mogel več privoščiti takšnega udarca, kot si ga je pred štirinajstimi dnevi privoščil Richard Nixon.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA ...

PO NAŠE

MP

ITALIJANSKI NEOFAŠIZEM

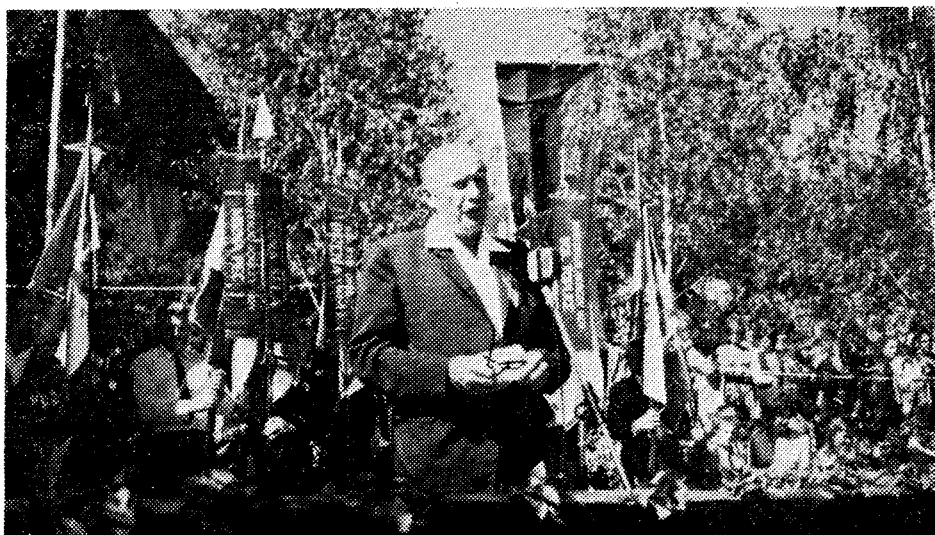
V Italiji bi pravzaprav lahko govorili kar o fašizmu in ne o novem fašizmu. Kmalu po vojni, bilo je 8. avgusta 1945, so v Rimu ustanovili gibanje, ki ga prav gotovo ni mogoče označevati kot fašistično, je pa predstavljalo reorganizacijo tistih sil, ki so pripadale preteklosti in ki naj bi jim to gibanje odprlo vsa vrata. Imenovalo se je »UOMO QUALUNQUE« (»KDORKOLI«), postalo pa naj bi gibanje preprostih državljanov, ljudi s ceste. Obstoječe razmere in to pomanjkanje politične vzgoje v dvajsetih letih fašistične diktature, izčrpanost, razočaranje in beda ljudskih množic, je to gibanje izkoristilo v svoje namene. Ost svojega boja je naperilo proti strankam, proti demokraciji in proti parlamentarnemu sistemu. Odrakalo jim je sposobnost urejati hude težave, ki so trle deželo. Da bi utemeljilo te trditve, je gibanje z dolgo gonjo tajilo in diskreditiralo na novo porajajoče se demokracijske ustanove in kazalo nekdanjim fašistom, da lahko brez strahu pred preganjanjem napadajo ne samo te ustanove, marveč tudi protifašistične in borbe odporiškega gibanja.

Neposredno po osvoboditvi dežele so se nekdanji razkropljeni in prestrašeni fašisti vedli več ali manj mirno. Toda z nastopi »Uomo qualunque« so

se mnogi od njih takoj zopet opogumili in se začeli ponovno združevati.

V začetku so bile to majhne skupine, ki so delovale ilegalno v krajevnih razmerah. K skupinam, katerih imena so se največkrat pojavljala v časnikih tistih časov sodijo: ABIRAC (beli italijanski pogumneži — protikomunistični oddelki), AIL (italijanska osvobodilna armada), ECA (ilegalna protikomunistična armada), PNL (nacionalna delavska stranka), RAM (monarhistična stranka protikomunistične akcije), SAM (akcijski oddelki Mussolini), FAR (mračne revolucionarne akcije), FAI (italijanska protiboljševiška fronta) itd. Napadali so sedeže demokratičnih strank in odporiških organizacij, razdeljevali letake, izobešali fašistične zastave na spomenike padlih partizanov itd. Ena od akcij, ki je v tistih časih dvignila mnogo prahu, je bila, ko so odpeljali Mussolinijevo truplo s pokopališča v Milanu.

Te skupinice so bile vsekakor zelo pomembne za ponovno rojstvo fašizma v Italiji. Nekdanjim fašističnim voditeljem, ki so takrat čakali še v ozadju, so dokazale, da je prišel čas tveganja in ponovnih »uradnih« nastopov fašizma. In to so tudi storili z ustanovitvijo MSI (socialno gibanje Italije).

Dr. France Hočvar med govorom na proslavi v Podgradu na Gorjancih

OB TABORNEM OGNJU

Zakaj tako skopo poročanje?

Letos pa so razne proslave v počastitev 30-letnice vstaje kar vrstile druga za drugo. Razni odbori in organizacije so v ta namen zbirali denar. Odkrivali so spomenike in plošče, izdajali knjige in podobno. Največja je bila proslava v Lokvah pri Črnomlju.

Vsem tem proslavam se mi je vaš list posvetil precejšnjo pozornost, kar je tudi prav.

Ne vem, ali ste prezrli ali pa ste namenoma komaj omenili eno izmed proslav skoraj pred vašim nosom. Gre za proslavo 18. julija v Zadvoru pri Ljubljani.

Ta proslava je bil nekakšen osrednji dogodek v občini Ljubljana-Moste-Polje. Ob tej priložnosti smo odkrili sedem metrov visok spomenik v počastitev 30-letnice vstaje in ustanovitve prve partizanske čete v Sloveniji, Molniške čete.

V vašem listu ste sicer objavili fotografijo spomenika in nekaj podatkov o njegovem avtorju, toda to je bilo vse. Niste pa zapisali, komu je bil namenjen in kaj sta povedala predsednik občinske skupščine Polde Maček ter nekdanji borec Molniške čete Miha Berčič. Prav tako nista zapisali, da je pripravljali odbor izdal tudi brošuro »30 let Molniške čete«.

Sam sem ves čas sodeloval v pripravah za proslavo in izdajal brošure. Zato sem mimogrede tudi marsikaj slišal, zaradi česar sem bil razočaran. Tudi sam sem udeleženec osvobodilne vojne in revolucije, vendar nisem doma iz okolice Zadvora. Kljub temu so me nekatere zadeve vznemirile.

Se najbolj boleč se mi je zdel žaljivi vzdevek za Molniško četo, ki ga ji je dal visok politični in vojaški funkcionar leta 1941. Gre za vzdevek »kurja farma« Ožibljanje takih vzdevkov v sedanjem času je samo voda na mlin tistim, ki bi želeli omalovaževati ves naš boj. Zakaj bi zdaj govorili o tem, ko smo vendar ugotovili, kako so bili prvi partizani brez vsakih izkušenj. Začetnik pa je vedno tudi neobglen, ne pa takšen kot bi ga želeli videti. So pa tudi bile kasneje in druge druge in veliko hujše napake, ki jih kljub temu nikjer ne pogrevamo.

Mislim, da bi bilo prav, če bi v vašem listu kaj pisali o borbah, ki so 13. julija 1941 ustanovili Molniško

četo. Bilo jih je 13. Izmed njih jih je 7 padlo, po vojni je umrl eden. Zanimivo je, da med njimi ni bilo nikogar, ki bi spričo hudih razmer klonil ali celo postal izdajalec. Zato bi bilo prav, če bi pri vas na uredništvu prebrali brošuro o Molniški četi in ji namenili kakšen sestavek v vašem listu.

ALOJZ KASTELIC

Dragi tovariš Kastelic!

Vasemu sestavku in našemu odgovoru smo namenili prostor v naši stalni rubriki »Ob tabornem ognju« predsem zaradi tega, ker odpirate razpravo o dveh zadevah, ki se tičejo dela našega uredništva. Pri tem naj omenim, da bi povsem upravičeno tudi marsikje druge zahtevali, naj več pišemo o njih. Zakaj ne zadovoljujemo vseh, pa upam da boste vi in vsi drugi zvedeli iz mojega odgovora, s katerim se strinjajo tudi drugi člani našega uredništva.

Prvič že vsa leta ugotavljamo, kako malo nas je pri TV 15 novinarjev v primerjavi z drugimi listi. Tudi vsi nismo več mladi in popolnoma zdravi, saj smo bili partizani. Podobno kot drugi časopisi se tudi naš ubada z raznimi denarnimi težavami in smo vsa leta z denarjem zelo na tesnem. Mnogi naši bralci imajo zelo nizke dohodke in časopisa ne smemo podražiti.

Vaša proslava je bila ob času letnih dopustov, ko je del članov uredništva na zaslužnem dopustu. To se skupaj še bolj zaostrilo. Predstavljajte si, kako naj primer trije člani uredništva gredo na pet ali več proslav istega dne? Kako naj urednik pošilja novinarja vse nedelje in praznike s proslave na proslavo, čeprav dela vse druge delovne dni.

Na vseh skupščinah novinarjev in tudi v tisku ugotavljamo, kako močno smo novinarji obremenjeni z delom in kakšne so posledice. Stevilni naši tovariši so razmeroma mladi pomrli zaradi bolezni srca in ožilja ali pa so postali žrtve prometnih nesreč. Le majhen odstotek novinarjev v svojem poklicu dočaka upokojeve, večina jih je prisiljena poiskati pred tem lažjo službo. Zdaj pripravljajo celo vrsto ukrepov, ki naj bi tako stenje izboljšali, toda zaenkrat so to samo še načrti. Najboljši dokaz za tako stanje pa je, da je med mladino vedno manj zanimanja za poklic novinarja in da že zdaj novinarjev sploh primanjkuje. V ta poklic jih ne privabljajo tudi razmeroma lepi dohodki in možnosti pri nekaterih bogatejših časopisnih hišah.

Drugič pa bi se dotaknil sodelovanja med našim uredništvom in organizacijami.

To sodelovanje je v nekaterih občinah zelo dobro in pložno. Katere občine so to, lahko ugotovite pri pre-

biranju našega časopisa. Gre za občine, kjer se odgovorni ljudje zavedajo pomena tiska. To je nekako 'tako kot pri partizanih, ko je kak komandant imel težki minomet v svoji enoti. Pošiljal ga je v akcije in dosegal lepe uspehe. Drugi komandant pa je v strahu, da mu sovražnik minometa ne bi zaplenil, le-tega varoval pri kuharjih. Zato njegova enota, ki ni imela podpore težkega orožja, ni imela tudi ustreznih uspehov.

Marsikje na sejah odborov združenj in občinskih odborov stalno razpravljajo o tisku in o dopisništvu. Sami iščejo dopisnike, jim pomagajo in spodbujajo. Marsikje so dopisniki tudi člani odborov, včasih celo vodilni. Razumljivo je, da je v takih občinah sojedovanje med organizacijami in uredništvom plodno.

Drugič pa se za tako sodelovanje ne zmenijo dosti. Prepustajo vse skupaj nam in našim omejenim možnostim. Kolikokrat smo že snubili posameznike, da bi pisali za nas, pa ni bilo kljub obljubam iz vsega skupaj prave nobene koristi. Včasih smo naleteli tudi na nerazumevanje s strani vodstev naših organizacij. Najdemo se še ljudje, ki dvomijo v poštene namene oblikovalcev tiska. Celotaki so, ki vidijo v novinarjih prikriti sovražnike, ki iščejo dlako v jajcu in pišejo samo o slabostih in napakah.

Med take občine, s katerimi nimamo najboljših stikov, sodi žal tudi občina, v kateri živite. Zdi se nam, da je za to krivda na strani odgovornih v občini, saj je naše uredništvo samo eno, medtem ko mi moramo iskati stike z vsemi slovenskimi občinami. Prav bi bilo, če bi se v vodstvu ZZB enkrat o tem sodelovanju in njegovih oblikah temeljito pomenili.

Pri nas natisnejo mnogo knjig, o katerih bi morali poročati. Nemogoče je vedeti za vse. Zato naj bi vsakdo, ki želi, da bi pisali o kaki knjigi, po en izvod tudi poslal našemu uredništvu. Zal tudi brošure o Molniški četi nismo prejeli.

Končno naj bi zapisal še nekaj misli o žaljivih vzdevkih glede Molniške čete in sploh o pisanju ter omenjanju nekaterih napak v naši osvobodilni vojni. Najprej bi zapisal, da marsikdaj ljudje, ko ponavljajo razne šaljive vzdevke, ne mislijo tako hudo kot je morda videti in slišati.

V preteklosti smo vse preveč govorili in pisali o naši osvobodilni vojni v takem pomenu, da smo zamolčali vse težave in neuspehe. Zato je v marsikateri glavi nastala o njej nekakšna olepšana, in zato nestvarna ter neresnična predstava. Ravno s tem pa dejansko zmanjšujemo ali povsem izničimo junštvo prvih partizanov, ki so šli v boj kljub svoji nezakusnosti, slabi oborožitvi in velikanski premoči sovražnika.

MILE PAVLIN

Eden od letakov, s kakršnimi italijanski neofašisti napovedujejo možnost revanšistične vojne

DOPISNIKI NAM POROČAJO

PTUJ

MAISTROVI BORCI SO ZBOROVALI

V Ptuj so se 22. avgusta zbrali prostovoljci, borci za severno mejo v letih 1918/19 na obnem zboru. Pogovorili so se o svojih zadevah, zlasti o dosedanjem delu in nadaljnjih nalogah.

Zbora se je udeležilo kar nad 40 sivolasih mož izmed tistih 197 članov, kolikor jih je izpolnilo prigrasnice, da so bili Maistrovi borci. Mnogi med njimi se zbora niso mogli udeležiti zaradi starosti ali bolezni; tako tudi ni mogel priti predsednik njihovega združenja Mirko Majcen. Ugotovili so, da je po zadnjem obnem zboru leta 1969 umrlo kar 18 članov. Vrste borcev za severno mejo se torej hitro redčijo. Na zboru so tudi omenili, da se zmeraj nima priznanja kakih deset članov, ker prigrasnice niso bile popolne.

ČRNA

KOROŠCI MED HRVATI IN PREKMURCI

Članstvo združenja VVI iz Črne in Mežice je priredilo 17. in 18. avgusta izlet. Z avtobusom smo odpotovali iz Črne proti Mežici, potem pa skozi Maribor in Ptuj v Varaždin.

V Varaždinu smo se dlje časa pomudili, da smo si ogledali njegove številne zanimivosti. Zelo nam je bilo všeč izredno lepo urejeno pokopališče, ki velja za eno najlepših evropskih. Z zanimanjem smo si tudi ogledali zgodovinski muzej v starem gradu.

Pot nas je vodila dalje skozi Čakovec v Lendavo, kjer smo prenočili. Bazen s toplo vodo je bil kot nalašč za trudne noge. Zvečer smo si v gostinskem podjetju »Termo« privoščili čisto domačo koroško zabavo. Naslednji dan so nam domačini razkazali svoj kraj. Odpeljali smo se v Bogojino, kjer smo se malo

Borci so s podporo nekaterih delovnih organizacij v občini zbrali za spomenik generalu Maistru v Kamniku 1300. din. Odkritja spomenika se je udeležilo 17 članov.

Izvolili so nov odbor in razsodišče. V upravni odbor so bili izvoljeni: J. Ostapovič, J. Ačko, V. Brenčič, J. Domanjko, C. Fric, J. Muršec, J. Šmigoc, V. Solina in V. Lugarič. Dosedanjega zaslužnega predsednika Mirka Majcna so izvolili za častnega predsednika.

Člani so bili nedavno tudi na izletu v krajih, kjer so se Maistrovi borci bojevali za našo severno mejo.

FRANJO HOVNIK

pomudili. Potem pa so imeli izletniki priložnost, da so se okopali v Moravskih toplicah v zdravilni vodi. Popoldne smo se odpeljali skozi Mursko Soboto v Radence. Med nekajurnim počitkom smo pokušali znamenito kisel vodo in ugotavljali, ali jo kaže mešati z vinom. Vračali smo se skozi Radgono proti Mariboru in dalje domov. Za konec izleta smo se ustavili še pri Dravogradu.

Zaslugo, da je bil izlet uspešen imajo prireditelji, predvsem, upravna odbora ZVVI v Črni in Mežici. Zlasti smo dolžni zahvalo vodji izleta Matevžu Nagerniku iz Mežice. Hvala tudi sindikalnemu odboru mežiškega rudnika, da nam je s svojo podporo omogočil izlet!

IGNAC ZDOVC

LENART V SELŠKI DOLINI RAZVILI SO PRAPOR

V Lenartu nad Sušo v Selški dolini se že dolgo ni zbralo toliko ljudi kot 22. avgusta. Med domačini je bilo tudi nekaj gostov, tako predsednik občinske skupščine Škofja Loka Zdravko Kravina in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka Mirko Tolar. Te prireditve ni zamudil tudi Ivan Prezelj-Podgrivarjev iz Davče, znani gorenjski aktivist, čeprav mu je že 85 let.

Množica se je zbrala na prireditvi, posvečeni proslavi 30-letnice vstaje. Slovesno so razvili prapor ZB NOV, »Kmečki glas« pa je ob tej priložnosti

tudi priredil ustni časopis. Čeprav lenarško združenje borcev šteje le okrog 40 članov, so si zelo želeli, da bi imeli svoj prapor. V ta namen pa med razmeroma revnim prebivalstvom ni bilo tako lahko zbrati prispevkov. Vendar so prebivalci lenarške krajevne skupnosti radi podprli borce: nabrali do 2200 din.

Slovesnost je bila pred osnovno šolo. Pred tribuno so se zbrali praproščaki s prapori kar dvanajstih združenj borcev — iz Selc, Češnjice, Podlonka, Martinj vrha, Škofje Loke, Poljan, Go-

renje vasi, Žirov, Hotovelj, Stare Loke in Trate pri Škofji Loki. Predsednik ZB NOV Lenart tovariš Stane Bajt je začel slovesnost. Slavnostni govor je imel Jaka Bogataj, glavni urednik »Kmečkega glasa«; bil je tudi boter praporu v imenu Kmečkega glasa. Prapor je prevzel domačin Albin Mesec. Nastopili so še recitatorji z osnovne šole Lenart, godba na pihala iz Škofje Loke in pevski zbor iz Železnikov.

Po slovesnosti je bil krajši pogovor s predsednikom občinske skupščine

BOJAN AIDIČ

KISOVEC-LOKA

ŽIVAHNA DEJAVNOST ZB NOV

Ob spomeniku na Plešah: od leve proti desni stoje Franc Razpotnik, Jože Lebar in Viktor Očepek, v ospredju pa sta Franc Ostrožnik in Ivan Roglič

V rudarskem naselju Kisovec pri Zagorju ob Savi že več let uspešno deluje ZB NOV, tako da ga smemo upravičeno uvrščati med najdelavnejša združenja borcev v občini.

Nedavno je združenje slovesno razvilo svoj prapor. V zadnjih letih so priredili za svoje članstvo več prijetnih izletov. Med člani je največ upokojenih rudarjev, ki sicer nimajo priložnosti za razvedrilo in izlete. Tako pa se bivši borci tudi srečujejo z ljudmi, ki so jim med vojno dajali zatočišče — z našimi zavezniki kmeti. Letos pa so člani združenja napravili izlet na Primorsko. Ogledali so si Postojno, Škocjansko jamo, Lipico z njeno znamenito kobilarno, pomudili so se tudi v Sežani in Ajdovščini.

Združenje borcev tudi uspešno sodeluje v družbenopolitičnem, kulturnem in športnem življenju v občini. Ekipa združenja se je nedavno udeležila tudi I. orientacijskega pohoda po partizanskih poteh na območju zagorske občine. Oživele so spet stare partizanske poti, ko so se odpravili iz Kisovca na Kal, čez Jablane, in Pleš in Marele do strelišča v Kisovcu, potem pa dalje do Zagorja. Ustavili so na planoti Pleše, kjer so se leta 1941 zbirale prve partizanske enote. Ob spomeniku so obujali spomine na partizanska leta. Razveseljivo je, da je ekipa izpolnila vse pogoje in tako za uspešno opravljeno nalogo prejela tudi priznanje.

RADOVAN PALČIČ

Imeli smo ljudi

Roman Jenko

Bil je star komaj 49 let, ko je prerana smrt pretrgala njegovo življenjsko pot.

Roman Jenko se je po končani osnovni šoli izučil za glasbilarja. Bil je še vajenec, ko se je začel udeleževati v delavski organizaciji »Vzajemnost«. Zato je razumljivo, da se je kot razredno zaveden leta 1941 takoj vključil v aktivno delo OF v Ljubljani. Ze takrat je bil sprejet tudi v SKOJ, leta 1942 so ga aretirali in odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars.

Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane, kjer je bil najdalj telefonist v štabu 18. divizije. Po vojni pa je bil zaposlen v tovarni glasbil v Mengšu.

Ko smo se na ljubljanskih Žalah sredi avgusta ljubljanč poslavljal od njega, se nam je nehote vsiljevalo vprašanje: Zakaj žanje smrt tako pogosto prav v vrstah mlajših borcev?

Mihael Auzlahar

Umril je konec julija na Hudem vrhu v 82. letu starosti. Poznali so ga mnogi po domačem imenu — Poderinov oče.

Med vojno je bil njegov dom vselej gostoljubno zatočišče partizanov. Njegova družina je zelo mnogo žrtvovala za svobodo. Trije sinovi so padli kot partizani, hčer pa je umorila »črna roka«. Svobodo je doživel in se vrnil domov le sin Miro, ki se je bojeval v 14. diviziji. Poderinov oče in njegova žena Marija sta bila tudi ves čas po vojni družbeno dejavna.

Anton Škrj

Rodil se je pred 61 leti v Knežaku. — Njegova življenjska pot je bila trda. V zgodnji mladosti si je moral začeti služiti kruh kot dninar. Leta 1931 je bil vpoklican v italijansko vojsko, nakar je služboval s krajšimi presledki v raznih kazenskih enotah do leta 1943. — Takoj po italijanski kapitulaciji je stopil prostovoljno v vrste NOV. Nekaj časa je bil v Tomšičevi brigadi, nato pa ves čas do leta 1946 kot orožar v 1. slovenski artilerijski brigadi. Bil je vodnik. Sodeloval je v vseh pomembnejših akcijah te brigade. Bil je tudi ranjen.

Po demobilizaciji je bil ves čas do upokojitve gozdni čuvaj. Delal je tudi v raznih orga-

nizacijah. Za zasluge v NOB je bil odlikovan z več vojaškimi odlikovanji. — Na zadnji poti so ga spremlili številni soborci in se z lepim nagrobnim nagovorom poslovili od njega. — Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Helena Majcen

Mnogo prezgodaj nas je zapustila naša članica ZB NOV Planina pod Golico; rodila se je leta 1902 v Planini v kmečki družini. — Že v zgodnji mladosti je morala za delom od doma. Delala je v Celju in Zagrebu. — Že leta 1941 je začela delovati z možem in drugimi aktivisti v OF. Leta 1942 pa so postali žrtve izdajalca. Moža so z drugimi aktivisti vred ustrelili na Hrušici, njo s sinom pa so zgnali v Starburg. — Po osvoboditvi je delala kot dobra kuharica v gostinstvu. — Pokopali smo jo 13. t. m. v Planini pod Golico. — Naj ji bo lahka domača zemlja!

JOAEZ MAKOVEVC N

Ponesrečil se je 5. t. m.; spodrsnilo mu je na strni seno-žeti pod Karavankami in padel je tako nesrečno, da je obležal mrtev. — Rodil se je leta 1904

v Ratečah v kmečki družini. Izučil se je krojaške obrti. Vojna mu je prinesla veliko trpljenja. Nemci so ga zaprli že leta 1941. Brž ko se je vrnil iz internacije, se je pridružil OF po Gorenjskem. Kot žrtev izdajalca pa se je spet znašel v Begunjah. Potem so ga poslali v Dachau in pozneje od tam v Flossenbürg. Vrnil se je bolehen, vendar je bil zelo vnet družbeni delavec. V bivši občini Rateče je bil nekaj časa tajnik, sodeloval je v kulturnem društvu, pri gasilcih itd. — Pokopali smo ga v Ratečah. Ostal nam bo v trajnem spominu!

Jaka Mihelič

Pokopali smo ga v Planini pod Golico. — Rodil se je leta 1897 v Leskovici pri Škofji Loki. V Planino pod Golico pa se je priselil že pred 40 leti, ko je dobil delo v jeseniški železarni. — Med prvo svetovno vojno je bil ranjen na gališki fronti in je ostal invalid. Med NOB je podpiral borce z obleko in z denarjem ter bil v stiku s kurirji partizanskih enot z območja Karavank. — Ohranili ga bomo v spominu kot poštenjaka in dobrega tovariša!

UTRINKI IN ODMEVI

ODMEV NA DVA PRISPEVKA

V 33. številki, lista TV 15, ki kljub vročim dopustniškim dnem prinaša precej zanimivega čtiva, sta vzbudila mo- jo pozornost posebno prispevka »Gor- janska ravolucija« in »Spomin na brate Žvan«.

Izkoriščam priložnost za nekatere popravke, dopolnitve in predloge. Naj- prej o Andreju Prešernu, medtem ko o Vodnjovu ob tej priložnosti ne bi pisal.

Prešeren je bil res pomembna, po vsem gornjem delu Gorenjske znana osebnost. Prav zaradi tega je v zborniku »Boj pod Triglavom«, ki ga je leta 1966 izdala ZB Gorje pri Bledu napisano pre- cej na straneh od 365—373. Tam med drugim tudi piše, da je bil to prvi go- renjski partizan, ki je padel, ko je uporu komaj stekla zibelka. Menda je Ambrožič črpal podatke prav iz tega zbornika.

To pa ni res, čeprav je bil žal med prvimi žrtvami in čeprav sem jaz ure- dil ta zbornik. Tedaj se nam je v gra- divo prikradla pomanjkljivost. Stavke bi morali zapisati nekako takole: To je bil prvi partizan, ki je padel na Poklju- ki, blizu doma, ko je uporu komaj stek- la zibelka.

Prva gorjanska partizana, ki sta pad- la v boju za svobodo, sta bila namreč Alojz Žvan ter Andrej Komar. Žvan je bil eden izmed štirih bratov Žvanov, ki so postali partizani že leta 1941.

Alojz Žvan in Andrej Komar sta pad- la že 8. avgusta 1941 v prvem boju Cankarjevega bataljona na Rženovem robu blizu Kotliča, zdaj Partizanskega vrha na Jelovici. Tedaj je padel tudi Pavle Koren z Jesenic, medtem ko je Ferdo Koren padel že 1. avgusta na Me- žaklji. 9. avgusta pa so Nemci na Me- žaklji ubili drvarja Antona Hudovernika in Lovra Sokliča z Laz nad Gorjami. Ko sta delala v gozdu, sta prišla v stik tudi s partizani in začela sodelovati z njimi. Toda to le mimogrede zaradi da- tumov.

Nadalje je zelo pohvalno obiskovanje partizanskih družin, kar je naredila av- torica zapiska »Spomin na brate Žvan« v 33. številki TV 15. Na žalost priložnost ni do konca izkoristila. V takih prime- rih ne gre samo za nekakšno urjenje v pisanju ali čem podobnem, temveč za- to, da podaš o določenih zadevi čimbolj po- polno podobo. To bi lahko naredila s po- močjo zapiska o bratih Žvan, posebno o Alojzu in narodnem heroju Andreju, po

partizansko Borisu. Verjamem, da je Vida, ko so jo spraševali, hotela poveda- ti več, toda zaradi skomnostj in raznih drugih zadržkov tega ni naredila.

Zato pa je dosti podatkov o bratih Žvan, zlasti v Andreju, v zborniku »Boj pod Triglavom«, pa tudi v brošuri »Go- renjska v boju za svobodo« št. 4 iz leta 1961 (izdal Pokrajinski muzej za Gorenj- sko) ter v moji knjigi »Med gorenjski- mi partizani«.

Ne gre namreč zdaj, ko je toliko napisanega in dostopnega gradiva, s ta- kimi zapiski opraviti tako površno, ne- popolno in lahkotno.

Tudi tu bi lahko našteval razna An- drejeva junaštva in podvige drugih, to- da ta so opisana že v omenjenih delih. Zato predlagam, da ob priložnosti seže- te po teh zapisih. Posebno še, ker teh knjig in brošur ni več moč kupiti, saj so jih natisnili v razmeroma majhnih nakladah po raznih krajih, čeprav je bil komandant Boris znan po vsej Go- renjski.

Pri teh opisih tudi ne moremo zamol- čati podatke o ustrelitvi prvih talcev v Gorjah. Te so ustrelili zaradi usmrtit- ve okupatorjevega sodelavca Florjana Ulčarja 29. avgusta 1941, bilo pa jih je pet. Ta dogodek je tesno povezan z za- četki vstaje v tem delu Gorenjske.

IVAN JAN

PRIPELJAL SEM OROŽJE FRANČIŠKANOM

K članku »Teško je priznati krivdo«, ki ste ga objavili dne 19. avgusta v va- šem listu, bi rad prispeval še to, kar sem sam videl. To je tudi dokaz o ude- ležbi frančiškanov iz Širokega Brijega v ustaškem gibanju in pokolih.

V drugi polovici aprila 1941, že po ustanovitvi »Neodvisne države Hrvat- ske« sem služboval v Splitu kot šofer pri štabu orožniškega polka. Nekega dne me je poklical komandant in mi ukazal, naj do mraka pripravim za pot veliki bolniški avto »Praga« in ga pripeljem pred upravo policije.

Ze v temi sem zapeljal avto pred policijsko skladišče. Tam so naložili v avto puške, strelivo in bombe in mi dodelili spremljevalca, civilista, da bi mi kazal pot. Odpeljal sem proti Mo- starju. Nekaj kilometrov pred Širokim

Brijegom naju je čakal osebni avtomo- bil. Iz njega je izstopil frančiškan. Po krajšem pogovoru med mojim sprem- ljevalcem in frančiškanom smo se od- peljali v Široki Brijeg v samostan. U- stavil sem na dvorišču. Prišlo je več frančiškanov, ki so iz avtomobila začeli odnašati zaboje. Eden izmed njih je svetil z baterijsko svetilko, dva pa sta zapisovala številke pušk in štela strel- vo. Ko je bil avto prazen, sem se vrnil v Split brez spremljevalca.

Tako sem bil priča, kako so se fran- čiškani iz Širokega Brijega v samem začetku vojne, še pred začetkom osvo- bodilnega boja, oborožili. V ta namen so izkoristili celo sanitetni avto, da bi ostalo vse skupaj prikrito.

IGNAC ALJANČIČ

SPOMIN NA ŽALOSTNE DNI

Te dni mineva osemindvajset let, od- kar je kapitulirala fašistična Italija in ko je Primorsko preplaval drugi okupa- tor — Nemci. Vojni dogodki so se naglo vrstili in posegli so tudi z vso silovito- stjo v naš okraj pod Nanosom, v Šmi- hel. Nekateri so bili tako kruti, da jih ni mogoče pozabiti. Kar smo tedaj pre- trpeli, nam stopa še zmeraj pred oči in boleči spomini odganjajo ponoči sen ali pa se pritiho tajo v sanje.

Bilo je 27. septembra 1943. Po glav- ni cesti je bobnelo; motorizirana kolona nemške vojske se je valila iz Postojne. Pri Bolku je zavila na desno proti Lan- doli, nakar se je raztepla vse tja od Podgore pa do vrha nanoških gozdov.

Obšle so nas hude slutnje in v strahu smo pričakovali, kaj bo. Pa ni bilo tre- ba dolgo čakati. Soldateska je kaj hitro pokazala, čemu je prišla. Pošastni kre- sovi so zagoreli in dim je zakril jesen- sko nebo. Gorel je skoraj ves zgornji konec Šmihela.

Z grozo v očeh in zatajevanim srdom smo strmeli pred strahotnim prizorom. Vojaštvo je daleč naokrog gosto obko- lilo in preplavilo vas; kamor si pogledal — povsod tanki, topovi in do zob obo- roženo podivjano vojaštvo. Strelji pov- sod, po vasi in okrog nje. Velikanski stebri dima so se valili pod nebo, zublji so švigali in požirali naše domove, zi- dovje je pokalo, s trščem so se podi- rale goreče strehe. Živce pa so trgali še strahotno cviljenje in mukanje živine, ki je gorela živa, obupen jok ljudi, vonj po smodu... Toda niti to še ni bilo najhujše; višek grozote je bilo ustrelit- ev moških prebivalcev, ki so jih Nemci prišli — dva starčka, Matevžev oče, ki mu je bilo že 82 let, in Hočevarjev oče, pa Andrej Magajna.

Podobne strahote pa so se dogajale — ne le v Šmihelu, marveč tudi v dru- gih vaseh — v Gorenjem (vas so požgali do tal), Bukovju, Predjami, Stranah, Ubelskem, Brdih... Škoda je bila to- liko večja, ker je bila večina pridelkov že doma, pod streho. Vse kar so naši marljivi ljudje prigarali v dolgih letih, njihovi domovi — je bilo uničeno v ne- kaj urah.

Ni treba še posebej omenjati, da okupator s tem ni dosegel namena — ni mogel zatreti upora; nasprotno! Kar je dotlej telo v ljudeh, se je posledj raz- plamtelo v junaško odločnost. Naši fantje in moške, ki so se prav tedaj še vračali iz Italije, so komaj otrešli s se- be popotni prah in že so odhajali k par- tizanom. Partizanske puške so bile če- dalje glasnejše, od dne do dne je pogo- steje pokalo... Pa tudi mi, ki smo ostali doma ob pogoriščih, smo bili že organizirani — člani OF, ZMS, AFŽ ter smo prevzemali naloge, ki sta nam jih narekovala čas in domovina.

PAVLA GRUDEN

POZIV

Na srečanju nekdanjih izgnancev v Srbijo, Hrvaško, Bosno in Slezi- jo, ki je bilo 4. julija leto, v Bre- stanci, so posamezniki izrazili že- ljo, naj bi se v zahvalo za gostoljub- je v letih pregnanstva oddolžili gostiteljem s tem, da bi se vklju- čili v zbiranje denarja za progo Beograd—Bar.

Ta pobuda je dobra in zato pri- poročamo, naj se posamezniki, ki tako dolžnost čutijo in imajo de- nar, vključijo v to akcijo.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in deportirance

VABILO — BORCEM DOLENJSKEGA ODREDA

Odbor Dolenjskega odreda va- bi vse borce odreda na tovari- ško srečanje v nedeljo, 12. sep- tembra v Višnji gori.

Zbor bo ob 10.30 uri pri kopa- lišču v Višnji gori. Po pozdrav- nih govorih predsednika odbora odreda ter predstavnikov krajev- nih oblasti in organizacij bo kul- turni program. Nekako ob 11. uri pa bo začetek proste tovariške zabave.

Poskrbljeno bo za jedajo in pijačo in glasbo. Udeleženci lah- ko pripeljejo s seboj tudi svoj- ce.

Do Višnje gore so dobre zveze tako z vlakom kot avtobusi. Do kraja srečanja pa je le kilome- ter pešpoti po lepi cesti.

Udeležite se srečanja v lepem številu. O d b o r

PRAVNA POSVETOVALNICA

BOREC OD 9. 9. 1943

P. A. HRASTNIK

Vprašanje:

Delate v rudniku in imate točno 35 let delovne dobe, tako da se bi lahko upoko- jili. Ste namreč borec NOV in imate priz- nano dvojno štetje od 9. 9. 1943. Zakon pa pravi, da se lahko upokojite s 35 leti pokojninske dobe tisti borci NOV, ki imajo priznano dvojno štetje pred 9. 9. 1943. Kako je torej z vami? Velja za vas možnost upokojitve s 35 leti pokojninske dobe ali ne?

Odgovor: Člen 70 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju določa, da se z 35 leti pokojninske dobe ali pa z dopolnit- vijo 55. leta starosti in istočasno dopolnit- vijo najmanj 20 let pokojninske dobe, lah- ko upokojite tisti borci NOV, ki so v NOV vstopili pred 9. 9. 1943. Tako pravi zakon. Vi pišete, da imate priznano udeležbo v NOV od 9. 9. 1943. Torej ne pred 9. 9. 1943 temveč šele od 9. 9. 1943. Kaj naj torej svetujemo, Vložite zahtevek za pokoj- nino pa bo zavod za socialno zavarovanje odločil v dveh instancah, končno pa boste lahko sprožili še upravni spor, če boste mnenja, da ste s stališčem zavoda za soci- alno zavarovanje prizadeti. Drugega vam ne moremo svetovati, ker dokončnega stališča ne moremo zavzeti, niti ni naše mnenje odločilnega pomena.

IZPLAČILO POKOJNINE

B. F. Adlešič

Vprašanje: Žena se nahaja v bolnišnici v Novem mestu. Vam kot njenemu možu je poslala pooblastilo, da lahko v njenem imenu sprejemate njeno pokojnino. Za av- gust, ko je bil stalni poštar na dopustu, pa vam njegov namestnik ni hotel izplačati pokojnine. Žena se boji, da ji v bolnišnici katera od sobolnic ne bi izmaknila denarja. Zato prosite za mnenje ali poštar lahko ta- ko ravna.

Odgovor: Ste vašemu poštarju, ki je na- domesčal svojega kolego, pokazali ženino pismeno pooblastilo? Kaj je odgovoril? Vse- kakor ste upravičeni sprejemati ženino po- kojnino, če vas je žena z veljavnim poobla- stilom pooblastila za sprejem njene pokoj- nine. V takem primeru ravnanje poštarja ni bilo pravilno.

PREPREČITEV GRADNJE

P. A. Hudc vrh

Vprašanje: Vaša hčerka bi želela dvigniti hišo, da bi bila enonadstropna. Prišlo pa je do nesoglasja s sosedom in ji ta ne pusti, da bi hišo dvignila za 2,5 m temveč samo za 1,5 m. Ali sosed lahko prepreči gradnjo?

Odgovor: Odločil bo občinski upravni or- gan, pristojen za gradbene zadeve. Če bo on dovolil povišanje hiše, bo sosed imel pravico pritožbe zoper odločbo. Sprožil bo lahko tudi upravni spor. Če bo propadel, bo vaša hčerka hišo lahko povišala, kakor se bo pač glasilo gradbeno dovoljenje ob- činskega organa.

Franc Željko

Vinko Lukarič

Združenje borcev NOV Stari trg ob Kolpi je nenadno izgu- bilo svojega zvestega člana, borca od leta 1942. Pokopali smo ga 18. julija v Starem trgu ob Kolpi. — Rodil se je leta 1924 v Dolnjih Lokvica pri Metliki. Komaj 18 let mu je bilo, ko se je uvrstil med bor- ce NOV. Bojeval se je v več brigadah. Bil je ranjen in ujeli so ga. Odgnali so ga v Nemčijo. Po vojni se je vrnil v domo- vino in stopil v milico. — Po- zneje se je posvetil kmetijstvu. V gasilskem društvu in Prelesju je bil tajnik. Marljivo pa je deloval v vseh krajevnih druž- benih in političnih organizaci- jah v Poljanski dolini. Kako zelo priljubljen je bil, se je po- kazalo na njegovem pogrebu. Na zadnji poti mu je igrala godba iz Črnomlja. Ob odprtem grobu pa se je poslovil s tova- riškim nagovorom v imenu ZB NOV Stari trg Rudolf Kobe. — Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Rodil se je pred 53 leti v Za- gradcu v Suhi krajini, v revni kmečki družini. Komaj deset mu je, ko so mu umrli starši, tako da se je moral kot otrok pre- življati sam. Ob začetku vojne so ga kot vojnega ujetnika od- peljali v Nemčijo. Vendar se je že istega leta vrnil v domo- vino in začel takoj delovati v OF. Leta 1942 so ga ujeli Ita- lijani in ga internirali na Rabu. Od tam se je vrnil z rabsko brigado, nakar je delal spet na terenu kot član grosupelj- skega okrožja, dokler ni bil ustanovljen jurišni bataljon 15. divizije V 1. četi tega bataljona je bil potem zgleden borec.

Po vojni je ostal v KNOJ do demobilizacije leta 1946. Potem je bil do upokojitve zaposlen v Stični v obratu mesnih iz- delkov. Še štirinajst dni, pre- den je umrl, je bil razigran in se počutil srečen na parti- zanskem srečanju med borci jurišnih bataljonov sedmega korpusa. Vendar je potožil, da je zadnjič med nami.

KULTURNI OBZORNIK

PRED MESCEM DNI SO ZAČELI SNEMATI »SUTJESKO«

Veličastna upodobitev narodnoosvobodilnega boja

Kaže, da bo film, ki bo hkrati dokumentarno in umetniško prikazal eno najpomembnejših bitk našega NOB — preboj partizanske vojske med peto sovražno ofenzivo leta 1943 na Sutjeski — po obsegu in mogočnem prizorišču celo presegel zdaj po vsem svetu znano »Bitko na Neretvi« Veljka Bulajića.

V nasprotju z običajem, da se o nekem filmu govori že ob rojstvu ideja, je ekipa »Sutjeske« več kot dve leti živela in delala skoraj v popolni anonimnosti. Šele tik pred začetkom snemanja v začetku meseca avgusta so se pojavile kratke vesti. To, kar je malokdo verjel, se je končno uresničilo — ekipi »Sutjeske« je uspelo dobiti denar in film snemajo že skoraj mesec dni. Začeli so pod Durmitorom, od koder so partizanske sile poleti 1943 krenile proti Vzhodni Bosni, te dni pa so na Tjentištu, kjer nameravajo posneti vse velike bitke. Potem se bodo pred ostrim podnebjem tega kraja, kjer leži sneg tudi pol leta, umaknili proti jugu. »Na teh terenih, podobnim tistim na Tjentištu, nameravamo okoli novega leta posneti tudi poslednje kadre našega filma!« je povedal režiser Stipe Delić.

V »Sutjeski« bodo, kot je znano, sodelovali najbolj znani domači in tuji filmski igralci.

Nekateri so sicer do zadnjega trenutka dvomili, ali bosta res prispela zakonca Richard Burton in Elizabeth Taylor. Končno je ta slavni igralec, ki

ODRED VOJAKOV JLA, OBLEČENIH V PARTIZANSKE UNIFORME, KI SO DELUJEJO PRI SNEMANJU »SUTJESKE«

se z veliko resnostjo pogloblja v vlogo in za njim so že prvi posnetki. Vlogo je, kakor sam pravi, sprejel z velikim navdušenjem. Oba umetnika sta se nastanila v Kuparjih pri Dubrovniku in tako združila prijetno z koristnim. Na snemanje potujeta s helikopterjem, ki ju vsak dan odpelje na prizorišče v

denih okoli osemdeset vlog in mnoge od njih še niso zasedene!

Med dosedanjim snemanjem, ki se je pravzaprav šele začelo, je nastopilo že sesto vojakov in dvesto drugih stativov. Pričakovati je, da bo med prihodnjim snemanjem sodelovala takorekoč cela vojska — več tisoč vojakov. Bitke na Sutjeski se je namreč udeležilo več kot devetnajst tisoč partizanov, od katerih jih je padla skoraj tretjina. Že iz teh podatkov je moč razbrati, kako težavno in velike prizore bo treba posneti, če bodo hoteli ustvarjati filma »Sutjeske« kar najbolj verodostojno predstaviti potobo te velike zgodovinske bitke.

Prve posnetke so poslali v obdelavo v tujino. Zdaj nestrpno pričakujejo, kakšen bo uspeh. Od kakovosti začetnih posnetkov je zelo odvisno tudi nadaljnje delo pri uresničitvi največjega jugoslovanskega vojnega spektakla po »Bitki na Neretvi«.

Ob koncu naj omenimo še, da bo spremno glasbo za film napisal znani grški skladatelj svetovnega slovesa Mikis Teodorakis, Tomislav Pinter je direktor fotografije, vojaški svetovalec pa general major Milan Vuković.

Predvidevajo, da bo snemanje filma »Sutjeska« trajalo 120 delovnih dni. Za snemanje 1.209 kadrov bodo porabili 50 kilometrov barvnega negativa. Končna kopija filma bo dolga okoli 3.000 metrov in bo predvajanje trajalo okoli dve uri in petnajst minut. Na začetku filma bo zapisano: Ta film je narejen na podlagi dokumentov iz Beograda, Berlina, Washingtona, Londona in Moskve. Premiera filma je predvidena za julij 1972, ko se bodo poleg številnih gostov zbrali na Tjentištu tudi preživeli borci iz pete sovražne ofenzive.

BELEŽKE

HEGEDUŠIĆ NA TJENTIŠTU

Do proslave 5. septembra bodo v glavnem končali z gradnjo spominskega območja na Tjentištu. V to območje so že vključili kostnico s posmrtnimi ostanki okoli 3300 padlih v bitki maja in junija 1943. Tam bosta dva večja in okoli 90 manjših spomenikov. Tako bo spominsko območje na Tjentištu eno izmed največjih v Evropi.

Oba največja spomenika sta »spomenik moči, poleta in zmage (osnutek je naredil beograjski kipar Miodrag Živković) in »Panorama« (arhitekt Ranko Ranković iz Beograda).

Vse kaže, da bo vse drugo narejeno že zdaj, vsaj na splošno. Le za notranjo opremo »Panorame« bo treba čakati do začetka poletja 1973. Pred kratkim je prispel na Tjentište znani hrvaški slikar Krsto Hegedušić s skupino sodelavcev. S seboj je prinesel osnutke za freske v notranjosti »Panorame«. Posamezne freske bodo kazale najbolj značilne prizore iz bitke na Sutjeski. To so: Okupator, Od Durmitora do Pive, Apokalipsa, Titov »Naprejš«, Krvava reka, Iz-zivanje, Kamniti krč, Obroč je prebit in Odmev Sutjeske. Tako zaljubeno in razsežno delo pa potrebuje vsaj dve leti časa.

STIPE DELIĆ: HONORAR ME NE ZANIMA

Na vprašanje novinarjev, koliko bo honorar za režijo »Sutjeske«, je Stipe Delić odgovoril takole:

— Nisem podpisal pogodbe in honorar me ne zanima. Jaz delam film, plačilo za delo pa mi bo določila delovna organizacija. Moj honorar ne bo nikakršna tajnost in bo vsota tudi javno objavljena.

RICHARD BURTON Z »OSEBNIM SPREMLJEVALCEM«, TITOGRAJSKIM IGRALCEM BOROM BEGOVICEM

se je proslavil že z upodobitvijo mnogih zgodovinskih oseb v svetovnih filmih, sprejel vlogo maršala Tita. Pravijo, da

Sutjeski. Veliki družini umetnikov, ki pomagajo ustvarjati »Sutjesko«, sta se pridružila tudi znana igralka Irena Pappas v vlogi partizanske matere in odlični nemški igralec Hardy Krüger, ki je prevzel vlogo komandirja Mladena.

Med domačimi igralci bi na prvem mestu omenili Ljubo Tadića v vlogi narodnega heroja Sava Kovačevića in Bata Živojinovića, ki bo oživil lik popa Vlada Zečevića. Ljubiša Samardžić igra zanimivo vlogo srbskega kmeta in partizanskega topničarja Dugajlije. Relja Bašić nastopa v vlogi kapetana Stewarta, vodje angleške vojaške misije pri partizanski vojski. Najbolj poetični par v »Sutjeski« sta Neda Arnerić kot bolničarka Jagoda in mladi borec, ki ga igra Toni Laurenčić. Ilija Ivetić igra komisarja centralne bolnišnice, Vesna Malahodžić bolničarko Luce, Bert Sotlar Barbo, Dušan Bulajić je Peko Dapčević, Rade Marković pa pesnik brez noge — lik, ki je prisoten skozi ves film. Ne na zadnjem mestu bi omenili Koleta Angelovskega, ki predstavlja skupaj z Samardžićem komični par v Delićevem filmu. Enega od najbolj priljubljenih likov našega narodnoosvobodilnega boja, znanega kurirja Miša igra učenec Kolja Ljubičić, sin generala Nikole Ljubičića.

Težko bi bilo naštet vse, ki igrajo in bodo igrali v »Sutjeski«, saj je v scenariju Branimira Šćepanovića predvi-

DIREKTOR FOTOGRAFIJE TOMISLAV PINTER KAŽE ELIZABETH TAYLOR PRVE POSNETKE »SUTJESKE« — RICHARD BURTON GRE Z ELIZABETH TAYLOR NA SNEMANJE

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Ana Gale

VODNIK

Tu med seboj ga imate.
Takšen je kakor Matjaž.
Išče vas,
čaka vas,
ker se mudi.
Vi pa, kot bi ne imeli oči,
tavate slepo
in ga ne poznate
zato ker molči.
Glejte ga,
ki vam ga kažem!
Sledite!
Karkoli poreče, storite!

in ljudska zaščita

V Ljudski republiki Kitajski se stalno in temeljito pripravljajo na obrambo — zato tudi tam urijo ženske v vojaški veščini.

Sovjetska vojna mornarica narašča, ameriška se zmanjšuje

V najnovejši izdaji britanske publikacije Jane's Fighting Ships, ki obravnava vojne mornarice vseh dežel na svetu, je obširno obdelana tudi sovjetska vojna mornarica.

Glavni urednik publikacije poudarja, da ima Sovjetska zveza »super ladjeve, ki ustrezajo super silik« tako glede števila in kakovosti ladij kakor tudi glede njihove prisotnosti na vseh morjih. Sovjetska vojna mornarica je, sodeč po objavljenih podatkih, po številu in kakovosti aktivnih plovilnih enot in podmornic že pred ZDA. Približno enaka je glede jedrskih podmornic, toda čez štiri leta bo tudi na tem področju pustila Američane za seboj. Edina zvrst, kjer imajo ZDA odločilno prednost, so letalonosilke. To je zelo pomembno, zakaj te bodo še nadalje najučinkovitejše bojne ladje.

V publikaciji je omenjeno, da ima Sovjetska zveza 83 jedrskih podmornic, 318 podmornic na klasični pogon, dve nosilki helikopterjev, 26 križark, 100 rušilcev ter 130 fregat in korvet. Poleg tega ima še 125 lahkih ladij, oboroženih z vodenimi izstrelki.

Urednik publikacije je zaskrbljen priporočanju zmanjševanja ameriških in britanskih pomorskih sil. »Položaj je za ameriško mornarico zelo resen,« piše. »Še pred tremi leti so ZDA imele 16, sedaj pa le še 13 letalonosilk. Število

križark, fregat in rušilcev se je od leta 1969 do danes znižalo od 240 na 160 ladij, podmornic pa je sedaj triindvetdeset, medtem ko so jih ZDA imele še leta 1969 sto tri.«

Publikacija poudarja čedalje izrazitejšo prisotnost sovjetskih vojnih ladij na vseh svetovnih morjih, kar dokazuje njihovo operativno sposobnost, sodobno tehniko in prožnost.

»Pred petimi leti ni imela Sovjetska zveza še nobene vojne ladje v Tihem oceanu. Sedaj pa jih je tam kakih dvajset, poleg tega pa še neznano število podmornic.«

V zvezi s tem glavni urednik omenjene publikacije predlaga ustanovitev mednarodnih pomorskih sil v Indijskem oceanu, sestavljenih iz ameriških, britanskih, avstralskih, novozelandskih, indijskih, pakistanskih, malezijskih, singapurskih, portugalskih in južnoafriških vojnih ladij.

Na koncu opozarja na lahke ladje, oborožene z raketami. Na podlagi izraelsko-arabskih izkušenj, ko je ena izmed egiptovskih ladij te vrste uničila izraelski rušilec »Eilat«, so se začele tudi druge vojne mornarice graditi in kupovati ladje, ki so oborožene z raketami. Njihova prednost je zlasti v tem, ker so cenene, ker jih je moč hitro zgraditi in ker tudi majhnim vojnim mornaricam dajejo ofenzivno moč, katera presega pomen teh mornaric.

Prizor iz filma »Sutjeska«, ki ga te dni snemajo na Tjentištu. — Bolničarke perejo že uporabljene obveze. Tako so med vojno reševali pomanjkanje sanitetnega materiala. Vojni filmi, kakršen bo »Sutjeska«, pa pomenijo za statiste, med katerimi je dosti vojakov, tudi zelo učinkovit način urjenja.

Partizanska bolnišnica BK-1

Piše: MAKŠ ZADNIK

Bolniško osebje in politični aktivisti, ki so precej pogosto obiskovali ranjence, so stalno skrbeli, da ni prišlo do takšnih žalostnih razpoloženj. Kaj vse so v ta namen naredili, je lepo povedal Slavko Zupančič. Ta je v drugi polovici avgusta ležal hudo ranjen v bolnišnici. Zato mu prepustimo besedo:

»Bolniška baraka je bila v zelo zaraščenem gozdu in dobro zamaskirana. Prebivci Beke so z veliko iznajdljivostjo in pogumom skrbeli za našo prehrano in varnost. Mladinke so nam večkrat dnevno prinašale toplo hrano in nam posredovale novice, ki smo jih bili, če so bile ugodne, bolj veseli kot hrane. Bolničarke: Mimica Ražem, Darinka in Dragica Sancin iz Doline so nas skrbno in z občutkom negovale in nam tako lajšale bolečine. Posebno vljudna in nežna pa je bila Tamara (Kristina Plešnar iz Podgorja), ki je bila zelo lepa in nam je vsako jutro prinesla na mizo v skromni vazi sveže šopek cvetic, da je prijetno dišalo po baraki. Precej pogosto so nas obiskovale tudi druge aktivistke kot Darinka Kogoj-Mira, Jura, Planinka, Fini, Anka in druge in nam prinašale skromna darila ter vedro razpoloženje. Z nami so se šalile, nas bodrile in nam tako preganjale dolgčas ter s tem krepile naše samozaupanje. Ob njihovih obiskih smo pozabili na svojo nemoč in žalost. K temu je prispeval svoje tudi upravnik Kozak, saj

Tudi ranjeni partizan Franc Golobič se je zdravil v bolnišnici BK-1

je bil po značaju »saljivi optimist«. Za preganjanje dolgočasje smo imeli tudi knjige in gramofon, ki smo ga, ko ni bilo preveč nevarno, pridno navijali, seveda ne preveč naglas.«

Kako so premagovali težave pri zavarovanju, nabavi zdravil

V zgodovinskih ocenah in navadah ljudi je udomačeno, da posamezne pojave in dogajanja v preteklosti in sedanjosti ocenjujemo po tem, kakšen je bil njihov konec. Če je konec dober, tedaj je vse dobro! Čeprav je to v glavnem res, vendar ne pomeni, da potekajo dogajanja, ki se za zmagovalca ali nosilca nekega dejanja nazadnje uspešno končajo, zanj tudi brez težav, zapletov, živčnosti in začasnih neuspehov. Nasprotno, takšne razmere in neuspehi se skoraj vedno pojavljajo. Podobno je bilo z organizatorji in voditelji bolnišnice pod Beko. Njeni organizatorji, voditelji in sodelavci so morali premagati mnoge težave, doživeli so tudi neštete neuspehe in razočaranja, vendar se kljub vsemu uspešno opravili zaupano jim nalogo.

Koliko so posamezniki tvegali in kakšne težave so premagovali le pri nabavljanju, skrivanju in prenašanju zdravil za bolnišnico in druge enote, zvezo iz pripovedovanja tedanjega sanitetnega intendana Mirka Peterosa, ki sedaj vodi lekarno na Kozini. Dogodkov se takole spominja:

»Pozimi 1943-44 sem prevzel kot politični aktivist na območju Doline in Gabrovice še dolžnost sanitetnega intendanta za 7. korpus in glavni štab NOV in POS. Zdravila smo nabavljali v Trstu, kjer je bila glavna organizatorska Suzana, doma iz Zavelj in v Padovi ter jih s tovornim avtomobilom vozili v Gabrovico ali drugam v skrivališča. Glavno skrivališče za bolnišnico smo imeli v gozdu v Hrastovljah. Od tam smo jih izdajali tudi drugim enotam: Istrskemu odredu, bolnišnici »Zalesje«, hrvaški brigadi Vladimirja Gortana (tej precejšnjo količino), štabu 7. korpusa in glavnemu štabu NOV in PO Slovenije. Prispela zdravila smo največkrat razdelili po bra-

menih ali nahrbtnikih, potem pa so prišli borci Istrskega odreda ali kake druge enote in jih v nahrbtnikih odnesli v Brkine. Od tam pa so jih na razne načine pošiljali na Notranjsko in dalje proti Beli Krajini.

Nemci in fašisti so slutili, morda pa tudi točno vedeli, da prihaja iz Trsta v Gabrovico marsikaj pomembnega za partizane. Zato so v svojem onemoglem besu 23. maja leta 1944 vas požgali in pobili 9 ljudi, mnoge pa odpeljali v tržaške zapore in taborišča smrti. Potem pa so na sektorju med Kozino, Dolino in Gabrovico neprestano prežali na naše pohode in sestanke. Medtem ko sem nabavljaval zdravila, jih skrival in delil, sem opravljal tudi politične funkcije, zato sem moral pogosto potovati, se udeleževati raznih sestankov, konferenc in posvetov. Dne 18. avgusta 1944 sem se udeležil okrožne partijske konference v Zaborštu. Od tam sem se s skupino tovarišev vračal čez Rožar in Rižansko dolino v Zabavje v Istri. Pod Rožarjem smo nalezli na skupino Nemcev, jih napadli in enega ujeli. Po narodnosti je bil Šved, in je boloval za drisko. Zaradi naše nepazljivosti nam je ponoči pobegnil. Naslednjega dne sva odšla z okrožnim aktivistom Planincem iz Zabavlj na sestanek v Dolino pri Trstu. Blizu Doline sva naletela na Nemce, ki so naju napadli. Planinc je padel, jaz pa sem pobegnil, toda kmalu so me v skalah med Kostevcem in Gabrovico Nemci ujeli ter me odpeljali v Trst na esesovsko komando. Od tam so me prepeljali na Kozino. Nemški komandant kozinske postojanke pa je bil prav isti dan zraven pri nekem napadu na partizane v Brkinih. Zato so me peš odgnali čez Klanec v Črni kal. Moral sem jim nositi zaboj municije. Spominjam se, da smo prispeli 21. avgusta 1944 popoldne v Črni Kal. Spremljalo me je 10 Nemcev. Sredi vasi pa so drugi Nemci iz zasede, misleč, da so partizani, napadli moje spremljevalce in tista dva, ki sta bila poleg mene, ubili. Izkoristil sem zmedo, vzel padlemu Nemcu brzostrelko, izstrelil rafal proti ostalim ter pobegnil h kmetu Andreju Ivančiču, predsedniku zadruga. Ta me je skril v svoje skrivališče na polju. V njem sem preždel tri dni. Tretjega dne popoldne se mi je približal pastirček, ki je pasel krave. Poklical sem ga in ga prosil, naj obvesti moje tovariše, kje sem, da me pridejo rešiti. Bil sem že tako izčrpan, da ne bi bil mogel brez pomoči nikamor. Res so že isti dan prišli pome Danilo Petrinja-Primož, Albert Gruden-Blisk in trije njuni borci ter me spremili v bolnišnico pod Beko, kjer sem si kmalu opomogel.

Ko smo bolnišnico v noči na 6. septembra 1944 izpraznili, sem še naprej skrbel za nabavo zdravil in v domačem skrivališču obvezoval ranjenega Janka Ražma iz Nasirca. Razmere so se jeseni in pozimi 1944-45 precej poslabšale, zato sem doživel še veliko hudoga,« je končal svoje pripovedovanje Peteros.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Komandir čete Bruno Bizjak je bil ranjen 17. avgusta 1944 in se zdravil v bolnišnici BK-1.

Nagradna križanka CASINO števil. 10

[illegible]

Razpis nagradne križanke

Le za kratek čas ste prekinili z reševanjem naših nagradnih križank. To pot vam jo ponovno posreduje Zavod za pospeševanje turizma, skupaj s slovitno igralnico CASINO iz Portoroža. Sami boste opazili, da smo k sodelovanju pritegnili še tovarno modne konfekcije »Vezenina« iz Maribora. Naj vam na kratko predstavimo njen proizvodni program: proizvajajo žensko lahko konfekcijo v najmodernejših krojih in desetih ter raznovrstne baby artikle, prapore in zastave

Prosimo vas, da nam rešitve pošljete do 13. sep-

tembra, rešitev in izžrebance pa bomo objavili v 38. številki TV-15, ki izide tri dni kasneje.

Pripravili smo 12 nagrad, pretežno za ženski svet, saj »Vezenina« iz Maribora podarja kar 10 komadov ženskih bluz iz svojega proizvodnega programa. Mi smo k tem primaknili še dve nagradi: po eno žensko in moško uro Darwilove izdelave.

Pridno na delo in veliko sreče!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

SLEPČEVA MATI

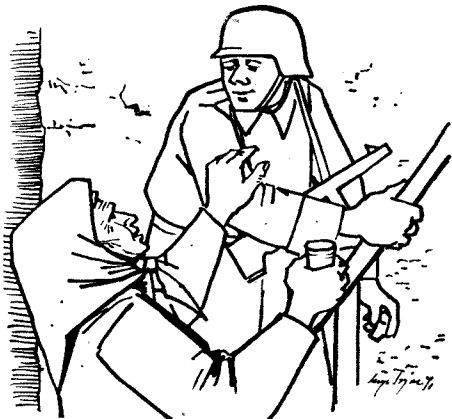
Tovariš Cilenšek Rudi-Urankar, ki je bil leta 1944 predsednik okraja Zalec, mi je dejal, da je večkrat mislil, kako bi bilo prav o Slepčevi mami iz Galicije pri Zalcu napisati nekaj stavkov. Slepčeva domaćija, na kateri so med vojno živeli mati, hči in sin, je bila topej in zanesljiv dom mnogim partizanom. Preprosti, srčno dobri, do kraja poštena kmečki ljudje so za partizansko vojsko mnogo prispevali. Brez njihovega sodelovanja bi bil naš boj sto-krat težji, če ne čisto nemogoč.

Na te ljudi često pozabljam, to pa ni ne prav ne pošteno!

In prvoborec Urankar nadaljuje:

Mislim, natanko se ne spomnim, da je bilo marca 1944. Leto je točno in v naših kosteh smo čutili pomlad. Štirje smo bili: Vipotnik Albin-Strgar, Podvršnik Karl-Zivko, Kadičnik Miško in jaz. Prišli smo iz Zg. Savinjske doline. Vso noč smo bili na nogah, vreme pa je bilo kilavo, mokrota je silila v nas in proti jutru je grape in kotline zagrnile gosta megla. Pa še malo dežja je bilo vmes, želodec prazen in še ta večna opreznost, kdaj bo zadisalo po svinou, kdaj bo iz goste megle stopil sovražnik.

Slepčeva hiša je bila naša stalna javka. Pomikamo se proti Galiciji, naše noge pa so težje in težje. Pridemo na hriček, obstojimo, prisluškujemo. Vse naokoli ena sama meglena odeja, na nas prši rahel dež, v še golih krošnjah dreves rahel veter in v nas nemir.

— Fantje, kam? K Slepčevi mami!

Zares je bilo rano jutro. Na dano znamenje so bila vrata odprta in mi smo bili dobrodošli gosti. Najbrž je bilo takole: hčerka je kurila v peč, sin Jur je brkljal okoli voglov in stražil, Slepčeva mama pa je pripravljala zajtrk. Slekli smo se in peč je bila polna partizanske prtljage. Zagotovo smo kramljali o tem, da bomo nekaj ur preživelj na topli peči, ko okoli osme ure dospe obvestilo — kdo ga je prinesel, še danes ne vem — da se iz Zalca v smeri Velika Pirešica—Galicija, pomika večja nemška enota.

Panikarji nismo bili. Takih sporočil smo bili vajeni. Vendar smo v bliskoviti naglici pobrali najnujnejše — in na marof po najkrajši poti. Marof je bil spodaj zidan, zgoraj pa so bile deske in med njimi kar velike špranje. Že od daleč je bilo videti, da gori nj sena, le v kotu smo nagreblji za nekaj košev slame. Seveda, mi smo bili pripravljeni na vse, verjetno tudi na najhujše. Vsem je bilo hudo pri srcu, da bi padli

v času, ko smo zagotovo vedeli, da je zmagala na naši strani; nekaj mesecev kasneje je padel na tem področju tovariš Kadičnik Mišo. Zdaj pa poslušajte: v desetih minutah je bila hiša popolnoma obkoljena. Nemcev, policije in vojaštva je bilo preko sto. Lepo razmerje, kajne? Če sem pravičen, smrt je bila tako rekoč neizbežna. Reši nas lahko samo slučaj. Veste, v čudeže res nismo verjeli. Pa se je zgodil. Slepčeva mama ga je skupaj spravila. Mi tiščimo oči k špranjam in gledamo na dvorišče. Obraba Slepčeve mame nisem videl. Morda je bil ves spremenjen. Saj je bila v trenutku v njenih rokah, če tako rečem, njena in naša usoda. Upepelili bi njeno domačijo, njo in njene strpali v Stari pisker, nas pa pobili. Znala je malo nemški, tolkala je slovensko in nemško, oprijemala se je vsake rešilne bilke. Menda se je po nemško dobro odrezala, ko jo je pestil oficir, kje so partizani, ki jim tolikokrat daje zavetje. Ona pa v zrak, da to ni res. Partizani pridejo, zahtevajo, vzamejo, gredo svojo pot. Tudi tokrat da jih je videla, gori v Kunigundo so lezli (Kunigunda je hrib, z gozdom poraščen).

— Tamle gor so šli, poglejte!

Kunigunda pa je bila vsa zavita v meglo in nihče je ni vprašal, kako so mogle njene oči predreti tako debelo megleno odejo. Naša Slepčeva mama je prinesla žganja in ga ponujala oficirjem, vojakom, vsem, ki so bili na dvorišču.

— Pijte, gospodje, pijte! Če boste šli na Kunigundo, vam bo naš šnopsek zelo prav prišel!

Sprva so se žganja branili, potlej so se ga oprijeli, vendar previdno. Nemci niso prepogosto sedali na limanke, bili so preveč zviti in izkušeni v takih stvareh. Mater pa so potem še tesneje prišli. Ko je že govorila o tem, kako jih je videla v Kunigundo plaziti, pa da jih je bilo kar čedno število, so Nemci vrtali, če pa vendar ni bila stvar malo drugače obrnjena. Se mar niso pri njej zglasili, povedali to in ono, so kaj vzeli, jim je sama dala, po kateri poti so šli in tako naprej. Slepčeva mama je zbrala vso svojo razsodnost, kar naprej je govorila, dopovedovala, da si pač ona ne more pomagati, če pridejo, vzamejo, gredo po svojih poteh, ki jih ona ne pozna, ker se za vojsko ne briga in tako naprej. Vmes pa je točila žganje, ponujala, vendar ne prisiljeno, hvalisavo. No, vse je kazalo, da jih bo speljala na »pravo pot«, ko si neki policist spomni, da bi bilo dobro tudi na marof pogledati, dasiravno se skozi špranje razločno vidi, da gori nj sena, in da je skri- vališče vse preveč na očeh. Priblizal se je

stopnicam, se povzpel za dve, tri. Mi zgoraj smo začutili svoj konec. Toda tako poceni tudi ne bo. Spogledali smo se in pripravili orožje. Kako v takih trenutkih misli beže! V drobcih sekunde pomisliš na svoje, na pot, ki si jo v borbi prehodil in žal ti je, da padeš nemočen, jeziš se za nekoga, nekoga nepoznanca, ki je verjetno izdal in vsak trenutek se bomo soočili z dejstvom, kako poceni se včasih upihne življenje.

Slepčeva mama je prihitela k stopnicam, prišla Nemca za roko in tudi njemu ponudila žganje. Mož ga je res popil. Morda pa se je pogljal iz oboroženega mravljišča prav zato, da tudi on dobi šilce opojne pijače? Tega pač nihče ne ve. Prav ta čas je višji oficir zabrlagal na piščalko, kar je pomenilo — zbor. Dajal je povelja levo in desno in vsi so pogledovali gori proti Kunigundi. Oficir je stopil k Slepčevi mami in dejal:

— Hvala za žganje, če pa pridejo banditi — javite!

Potem še povelje:

— Naprej — marš!

Razvrstili so se v strelce in se poglali proti Kunigundi. Čez čas, ko ni bilo videti nobenega Nemca več, smo zlezli z marofa. Ne vem, če smo se tokrat Slepčevi mami kaj posebno zahvaljevali. Vsi smo bili zadovoljni, da smo smrti tako poceni ušli. Še danes pa se sprašujem, kako je ta preprosta ženica zmogla vse to, kako ji je bilo pri srcu, kakšen je bil njen obraz, kakšna je bila posledica prestrašenega strahu. Seveda, vi boste napisali malce po svoje, čutim pa, da je take trenutke težko popisovati, posebno onemu, ki sam kaj takega ni doživel. To so bili veliki trenutki, ki so jih reševali mali, preprosti ljudje, taki, kakršna je bila Slepčeva mama iz Galicije pri Zalcu.

DRAGO KUMER

DVE NASELJI ZA BORCE

V občini Apatin v Vojvodini so na res izviren način uredili stanovanjske zadeve borcev. O tem beremo v glasilu ZZB NOV Jugoslavije »4. jul«. Že pred dvema letoma so zgradili naselje za borce s 36 stanovanji. Sedaj pa gradijo blizu prvega še drugo naselje za borce in upokoјence s 40 udobnimi stanovanji.

V prvem naselju je zgrajenih 22 trdnih pritličnih zgradb, v katerih je do- bilo stanovanja 27 borcev NOV. Gre tu- di za najcenejša stanovanja, saj je vsa- ko stalo le 20.000 dinarjev.

**OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico**

zanja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

MIRKO VUJAČIĆ:

V ŠPANIJO BREZ POTNEGA LISTA

UKANIL SEM DEČKA IN POLICAJA

Sonce je pripekalo, vlak je drvel, jaz pa sem bil ves blažen od sreče, da tako gosposko potujem v Španijo.

Moj brat je že potoval tja. Gotovo je našel kakšno lažjo in manj nevarno pot. Bil je srečen in žalosten hkrati. Srečen je bil, ker je odhajal, žalosten pa zato, ker mu policija ni pustila, da bi videl mrtvo mater. Omejili so nama gibanje. Kazala sva brzojavko nekemu žandarmerijskemu naredniku, on pa je s paličico nalahno tlektstil ob hlače:

»Ne, ni mogoče, gospoda!«

Brat ga je ozmerjal in se pogljal skozi vrata, on pa je prijel za živorumeni tok samokresa. Tudi jaz sem ga zmerjal, pa sta iz sosednje sobe prihitela dva žandarja in me zvezala. Seveda so me takoj zaprli, v zapisnik, ki ga nisem podpisal, pa so napisali, da sva jih z bratom napadla pri opravljanju dolžnosti... Brata nisem več videl, a vedel sem, da je odpotoval. Skušali so ga uloviti. Brzojavno so ukazali postaviti zasedo pri materini odprti rakvi, toda njega ni bilo. Mene so držali v zaporu več kot mesec dni.

Brat je sedaj že na fronti, jaz pa sem še vedno sveženj iz kartona. Govoril mi je o nekih lažnih potnih listih, o tovariših, ki ga bodo čakali na pa-

41

riški postaji, o svobodi po mestih Evrope. Toda kdo ve, če se zdaj ne potika po skritih poteh na Češkoslovaškem ali pa v Švici. Prejšnjo noč se mi je sanjalo, da jaha čez neko močvirje na nilskem konju. Če se sanjam lahko verjame, bi to pomenilo, da se tudi on prebija skozi Evropo, hoteč priti v Španijo.

Spet sem moral biti oprezen. Morda je postaja, na kateri bodo iztovorili sode, že blizu. Iz svoje »hiše« sem se izlekel nalahno, da je ne bi poškodoval. Bil sem podoben kači, ko se levi. Potem sem spet zlezal noter. Dremal sem od utrujenosti, toda nisem smel zaspiti. Vsak trenutek bo sprevodnik zavpil ime postaje, na kateri bodo iztovorili sode.

Oči so se mi kar same zapirale, v njih sem začutil težo krvi.

Nenadoma se je vlak ustavil in zaslišal sem sprevodnikov glas. Prišli smo na postajo, kjer je bilo treba iztovoriti tista dva sode.

Hitro sem se izlekel iz »klačnega kostima« in ga sisnil pod pazduho. Bil sem na peronu. Opazil me je eden od delavcev. Iz solidarnosti me ni izdal. Dekal se je nevednega. Motril sem ga izza postajnega stranišča. Odprli so široka vrata vagona in začeli z drogovl valiti ven sode. Raztovorili so blago in ponovno namestili vrata. Vlak se je premikal sem in tja. Bal sem se, da ne bi moj vagon prispel na postajo — tam ne bom mogel uiti očem potnikov in železniškega osebja.

Neki deček se je s skirom vrtel okrog mene, se zaletaval in mi nagajal. Kaj so tudi v Avstriji tako nevezgajeni pobalini? Bilo mu je všeč, da sem tako beraškega videza, in ždelo se mu je, da se ne morem braniti pred njim, jaz pa nisem smel

42

ne vpiti ne žugati. Tako me je razjezil, da bi ga bil najrajši kresnil s pestjo. Ampak ta fantalin mi že ne bo pokvaril doslej uspešnega potovanja!

»Od kje pa si, stric?« me je vprašal deček.

»Z Dunaja!« Povedal sem mu ime tega mesta, ker mi je prvo padlo na misel.

»Z Dunaja?« se mi je porogal deček. »Ali je na Dunaju dosti takih raztrgancev? Kam pa greš, a?«

»Tiho, bedak!« sem zavpil.

Potem je bil še bolj nadležen, tako da nisem mogel opazovati premikanja vlaka.

»Take potepuhe lovi policija. Poklical bom policaja!«

Deček je odšel, jaz pa sem se začel resno bati. Namesto da bi se vlak vrnil in bi nanj priključili vagon z nafto, je kar odpeljal in mi izginil izpred oči.

Ostal sem za straniščem na pločniku in mislil na dečka, ki bi lahko poklical policijo.

Povsem nagnosko sem skočil v vagon, v katerem so bili prej sodi, ki so jih raztovorili delavci. Skozi odprtino sem opazoval okolico.

Neki policaj se je leno oziral okrog sebe, deček pa se je v njegovi bližini počasi vozil s skirom.

»Tu je bil. Gotovo je tu nekje!« je zavpil deček in s prstom pokazal na mesto, kjer sem prej stal.

Policaj se je z nekoliko večjo pozornostjo ozrl naokrog, potem pa je šel na postajo.

Dečku gotovo ni verjel. Mali je kot nalašč zavil na stranišče, potem jo je mahnil proti postaji.

Kaj naj storim?

Ali bom podnevi lahko neopaženo prišel iz vagona? Morda sem kaj preslišal? Kaj če bodo ta vagon iztovorili že na tej postaji? Vseeno sem se odločil počakati na noč in potovanje nadaljevati

**GOSPODINJE
MLADOPOROČENCI
PRILOŽNOST
ZA VAS!**

pri

nama

nama
25 LET
1971

Ljubljana – Škofja Loka – Kočevje

vam je te dni na voljo

**MODRA DEKOR POSODA
MODERNIH OBLIK**

– posamično ali v garniturah

Na izbiro pa je tudi

nova pošiljka gospodinjskih pripomočkov tovarne

PRESTIGE

- zajemalke (v garniturah ali posamično),
- lopatice • stepala • tlačilke • penovke

in podobno

GABER

Stari trg

**KUHINJA
VEGA 55**

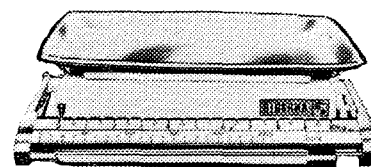

Mercator
mercator
veletrgovina
import - export
Ljubljana

- kolonialno blago
- galanterijsko blago in igrače
- pijače iz uvoza svetovnih znamk v širokem izboru
- izdelki lesne industrije
- oprema za samopostrežbe, blagovnice, mesnice, bifeje in restavracije
- oprema za kompletan engineering za blagovnice, samopostrežbe, gostinske in druge trgovinske objekte; leasing

Starši! Vse za šolo za vaše otroke dobite pri nas. Pohitite te dni, kajti pouk je pred durmi.

**kuhinjska
tehnika**

LIBELA-CELJE**DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA**

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

Tovarna igel

KOBARID**IZDELUJEMO:**

vse vrste ročnih in strojnih igel; izvijače navadne in križne ter garniture izvijačev. Podložke: JUS M. B 2011; JUS M. B 2013; JUS M. B 2110; JUS M. B 2136; JUS M. B 2150; DIN 6799. Injekcijske igle za humano medicino in veterino; igle za utenzilije za tekstilno industrijo.

43

peš. Toda, kako bom čakal do noči med sodi in na tako močnem soncu?

K sem premišljeval, kako bi peš nadaljeval pot, je prišel na postajo tovorni vlak. Čez nekaj minut je prišla lokomotiva in potegnila moj vagon. Vlak se je premaknil in spet nadaljeval potovanje. Zanimalo me je, zakaj smo se odklopili od potniškega vlaka. Glavo sem si belil s tem, ali sem pravilno prebral naslov pošiljke. Kaj pa, če je ta naslov že od prej?

Vlak je drvel z veliko naglico. Zaradi močnega vetra je zadah po nafti pojenjal. Potovanje je tako postalo bolj udobno.

Toda kam gre vlak? Na sever, vzhod, zahod? Grenko sem se nasmehnil.

Stvar ni bila prav nič smešna. Moram se potruditi in poiskati smer poti. Le kako? Vlak me vozi v nasprotni smeri od mesta H. Ali bom imel srečo? Kaj, če je železnica spremenila kraj za iztovarjanje nafte zato, ker sem jaz na tem vagonu? Spet se je znočilo.

Avstrija ni tako majhna dežela. Policaj me ni ujel s pomočjo tistega falota. To je bila prva past, na katero sem naletel po prehodu čez mejo. Po glavi so mi rojile mračne misli. V vagonu je bilo bolj hladno kot smrdljivo. Vozili smo se skozi goste gozdove. Zaradi gostega drevja nisem mogel videti zvezd. Počasi se je začelo daniti. Noči beguncev so bile že od nekdaj trikrat daljše...

Po meni so padale tople saje, ki so letele iz lokomotive. Iskre so ugašale na listju. Bolel me je hrbet. Od lakote in izčrpanosti sem postal besen. V grlu sem začutil grenkobo in trpkost. Dotlej nisem poznal tega občutka. Sem zašel v slepo ulico? Na! Na to ne smem niti pomisliti!

44

V deljavi sem uzrl svetlobo. Nekje daleč je bila vas z razsvetljenimi okni.

Zahotelo se mi je ognja. Kako rad bi primaknil svojo kožo k ognju, da bi padla z mene vsa hladna jeza, ki se je nabrala na meni v obliki komaj vidnih osepnic.

Okrog mene gozdovi in ljudje, ki jih ne poznam niti ne poznajo oni mene. Zvezde in življenje. Vsak vijak ima svoje mesto, le jaz sem tujec. Ta občutek mi je bil vedno neprijeten. Boriš se za svobodo, počutiš pa se kot kakšen lopov...

Bil sem sveženj v raztrganem in premočenem papirju. Potepuh, ki se je brez potnega lista tepal po Evropi. Na poti v deželo, ki je še nikoli nisem videl, sta mi rabila za kompas sonce in mesec. Bil sem kot madež, ki je potuhnjeno umazal državni vlak. A pomisli, tovariš Ivan, spregovoril boš glasno kot tista zvezda, ki to noč razsipa svojo jasno svetlobo po vejah iglavcev. Imel boš puško, pištolo, bombe, ki pobijejo in zavzemajo mesta! Imel boš tovariše, ob katerih ti bo zrasel ponos. Ko boš ranjen, te bodo odnesli med regljanjem mitraljezov...

Vozili smo se čez polje, ki se mi je zdelo dolgo, predolgo. Šibal me je veter. Zaradi mraza sem se stisnil v dve gubi kakor polž v hišico.

Nato mi je zaplesal predočni roj mestnih svetilk.

Kaj ni to mesto H?

In res, iz premišljanja, polnega želja po mašče vanju, me je predramil sprevodnikov klic:

»Prestop za...«

Jedko sem se zasmeljal. Vsi nekam prestopajo, jaz pa moram iz mesta v gozd. Postaja je bila prenapolnjena z ljudmi, in še ko sem bil med vagoni,

45

sem slišal velik hrup. Gotovo so čakali na vlak, ki bi moral priti vsak trenutek.

Kot senca sem stopil na peron in se pomešal med neke ženske. Očitno se jim je nekam mudilo. Bil sem prepričan, da me še opazile niso. Kmalu sem zagledal policaja. Leno se je sprehajal med vznemirjeno množico. Oprostite mi, gospod, toda potrudil se bom, da se ne bova spoznala! To pot me vaše veličanstvo ne bo pozdravilo s pendrekom v roki.

ČEHOSLOVAŠKA NI DALEČ

Hodil sem po mestu. Njegova glavna ulica je bila pusta. Neki pijanec se me je dotaknil s prstom, jaz pa sem se mu izognil. Vedel sem, da pijanci človeka ne pustijo pri miru. Nekdo drug je stopil iz kabareta in me objel z močnimi rokami. Začel me je poljubljati s svojim slinastim gobcem. Edino, kar mi je bilo na njem všeč, je bil duh po nikotinu, ki me je blagodejno sčegetal po nosnicah ter se mi nabiral okrog ustnic.

Skušal sem se ga otresti, on pa me je še in še stinil. Ko sem mu zagrozil s policajem, se me je ustrašil kot hudič blagoslovljene vode in se izgubil v neki mračni ulici. Prepeval je nekaj o sreči, ki ga ni nikoli videla.

Na tihem sebi sem ga začel kleti, ker mi je prebudil strast po tobaku, ki sem si ga tako močno želel.

Potem me je ovohal neki pes in odtapal po svojih poteh. Prav nič mu ni bilo všeč na meni.

Le kje je meja? Kam in kako?

VSESTRANSKA DEJAVNOST PARTIZANSKE KNJIGE

Z željo, da bi bili bralci našega lista, tako nekdanji borci in aktivisti kot tudi člani Zveze rezervnih vojaških starešin, kar najbolj obveščeni o celotni dejavnosti v pripravi na splošni ljudski odpor, smo pripravili pogovor z direktorjem Partizanske knjige v Ljubljani Milkom Štolfo.

Po imenu podjetja bi nepoučeni lahko sodili, da gre predvsem za založbo. Toda Partizanska knjiga se ukvarja tudi z drugo dejavnostjo, predvsem z oskrbo opreme, učili itd. Podjetje je nastalo iz podjetja skupine državljanov, ko se je ZVRS ločila od ZZB in takrat je ZVRS prevzelo nad Partizansko knjigo tudi ustanoviteljske pravice. Kot je znano je naš list organizacijsko glasilo ZVRS in zato je prav, če obširneje spregovorimo o obliki dejavnosti Zveze, kakršno le-ta razvija prek Partizanske knjige.

1. Partizanska knjiga je začela z delom prav pri založništvu. Kaj ste doslej izdali in kakšne načrte imate za prihodnost in zakaj se sploh ukvarjate z izdajo knjig in revije Naša obramba?

Začeli smo skromno. Predvsem spada med začetke našega delovanja izdajanje knjig iz zbirke »Knjižnica NOV in POS«. Letos bomo izdali že petindvajseto knjigo iz te zbirke. Če računamo, da smo začeli leta 1968, se mi zdi da smo naredili že veliko.

Letos pa je pri nas izšlo že 17 knjig, oziroma brošur. Devet jih je v tisku. Računamo, da bomo do konca leta izdali od načrtovanih 50 knjig 35. Zdi se mi, da je takšno število izdaj že samo po sebi dovolj zgovoren dokaz potreb po strokovnem gradivu s področja obrambe. Kaže tudi, kako se naši ljudje zanimajo za varnost in obrambo.

Med drugim izdajamo tudi učbenike, priročnike in skripta za študente. Omenil bi še, da so vsa dela, ki jih izdajamo, originalna. To se pravi, da so napisana v slovenščini in usklajena s slovenskimi razmerami. Res pa je tudi, da smo nekatere srbske izdaje, ki so bile uspešne, prilagodili našim razmeram.

Nadalje je pri nas izšlo tudi nekaj knjig spominov in šest pesniških zbirk. Tudi druge založbe izdajajo dela, ki obravnavajo revolucijo in vojno, toda tudi Zveza rezervnih vojaških starešin se čuti poklicano, da na tak način neguje revolucionarne tradicije. Zdi se mi, da prav nič ne škoduje, če pri raznih založbah izide kar se da več takih del. Tudi bo večja raznolikost in bralec bo lažje izbral, kaj mu je bolj všeč.

Izdajamo tudi note s partizanskimi pesmimi ter prirejamo razstave knjig. Slikarjem Lakoviču, Klemenčiču in Seljaku pa smo naročili vsakemu po eno veliko oljno sliko z motivi iz osvobodilne vojne. Na tak način podpiramo tudi likovno ustvarjalnost.

Razen naših knjig pa prodajamo tudi knjige drugih založb. Pri tem se ne omejujemo samo na knjige z vojno tematiko.

Nazadnje naj omenim še revijo Naša obramba. Namenjena je strokovni vzgoji rezervnih vojaških starešin, pa tudi

vseh drugih. V možni bodoči vojni bi bili prisiljeni sodelovati vsi, zato je koristno, če kar največ ljudi ve kar se da več o obrambi.

2. Kaj pa druga vaša dejavnost? Na primer prodajanje in kupovanje razne opreme, zemljevidov, pomagala za strokovni pouk in vsega drugega, kar potrebujemo pri pripravi na splošni ljudski odpor?

Začnem naj z vojaškimi zemljevidi ali specialkami, kakor jim pravimo. Vsak rezervni starešina naj bi imel zemljevid območja, kjer živi. Potrebujemo jih tudi za strokovni pouk in za orientacijske pohode. Potrebujemo jih planinci, lovci in taborniki, pa tudi drugi, ki hodijo po hribovih in gozdovih. Skupaj z zemljevidi pa potrebujemo tudi kompase, daljnoglede, komandirska ravnila in podobno opremo. Pri uporabi vse te opreme se urijo tudi za možno bodočo vodjo. Zato pri nas tudi prodajamo in kupujemo vso to opremo.

Nadaljujem naj z opremo za reševanje in za zaščito. Organizirali smo proizvodnjo nosil za ranjence in bolnike, tako da bomo lahko z njimi opremili vsa podjetja in ustanove ter enote teritorialne obrambe in civilne zaščite. Prodajamo zbirke orodja za reševanje izpod ruševin, gasilsko opremo, omariče z obvezami in zdravili za prvo pomoč ter zbirke opreme za zaščito proti sevanju, strupi in biološkimi orožjem.

Za obrambno vzgojo po šolah opremljamo kabinete s potrebnimi učili. Take kabinete naj bi imela tudi ZVRS. Med opremo teh kabinetov spadajo tudi malokalibrske puške z optičnimi merilnimi pripravami, zato prodajamo tudi te.

Za življenje v razmerah, podobnim vojnim, ljudje potrebujejo tudi šotore, jedilni pribor, porcije, čutare itd. Zato kupujemo in prodajamo tudi vse to.

Ukvarjamo se z načrti, da bi organizirali izdelavo in prodajo uniform za člane ZVRS.

3. Zdi se mi, da se poleg vsega tega, kar si omenil, ukvarjate tudi z raznimi drugimi posli. Pri tem temeljito raziskujete, kaj vse ljudje potrebujejo. S prodajo bi radi najbrž zaslužili nekaj denarja, ki bi ga potem vložili v nadaljnji

razvoj vaših dejavnosti, pa tudi za znižanje cen knjigam in za prispevek k stroškom Naše obrambe?

Pripravljamo se, da bomo za razne prireditve in pohode izposojali sredstva za zvezo kot radijske postaje in podobno. Za strokovni pouk rezervnih starešin in prebivalstva pa bomo organizirali izposojanje poučnih filmov. Opremljali bomo tudi tabornike.

Toda vsa ta naša dejavnost nima za cilj, da bi kaj dosti zaslužili. Omenim naj, da smo pred kratkim posodili opremo udeležencem pohoda po poteh slovenske delegacije na II. zasedanju AVNOJ. Na ta način ne samo da smo pomagali pri koristni in plemeniti akciji, ampak smo tudi praktično preizkusili precej opreme. Tako bomo postopali tudi vnaprej. Za cilj smo si zastavili, da opremljamo naše enote samo s tako opremo, ki bo resnično preizkušena in zato najboljša izmed vsega, kar imamo možnost kupiti.

Prav oskrba enot civilne zaščite, enot teritorialne obrambe, šol in združenj rezervnih s potrebno opremo je terjala ustanovitev posebnega podjetja, takega kot je naše. Podjetja, ki bi bilo strokovno usposobljeno za nakup in prodajo opreme, pa tudi za izbiranje. Pred nami so se s tem ukvarjali vsi in nihče, kar se je izkazalo kot nesmotrno. Prej tudi ni bilo tako kot je zdaj glede splošne ljudske obrambe. Naše podjetje je zdaj edino, ki se ukvarja s tovrstno dejavnostjo. Zato nihče ne tekmuje z nami.

POPRAVEK

Pri izžrebanih reševalcih krizanke »Casino« štev. 8 iz 35. številke je nastala neljuba napaka. Pravilno je: Rudi FATUR, M. Krpana 20 Ljubljana, dobi moško ročno uro Lord, Ivanka KRIŠTAN, Pokljukarjeva 13. Ljubljana — brezplačen letalski prevoz na progi Brniki — Beograd in nazaj. Obema se opravičuje mo. Uprava TV 15

pa tudi mi ne čutimo potrebe, da bi s kom.

4. Končno naj te vprašam še to, kako kaj gospodarite?

Kot skupina državljanov smo začeli iz nič. Zaradi tega smo tudi veliko tvegali. Imeli smo majhne osebne dohodka, marsikdo je delal tudi brezplačno. Še zdaj nimamo velikih in tudi naši skladi so majhni. Šele konec letošnjega leta bodo prvi trije člani naše skupnosti dobili posojilo za stanovanje.

Začeli smo z enim zaposlenim, zdaj pa nas je že 43. Med temi je kar 11 upokojenih oficirjev ali uslužbencev notranjih zadev. Petnajst jih je otrok partizanov in aktivistov in skoraj vsem je to prva zaposlitev.

Kako smo poslovali, pa kaže naraščanje prometa. Leta 1968 ga je bilo le 890.000 dinarjev, leta 1969 že 3.500.500, leta 1970 pa že 8.900.000 dinarjev. Letos smo v prvem polletju dosegli kar 12.500.000 dinarjev in upamo, da bomo do konca leta to vsoto vsaj podvojili.

Omenim naj še, koliko prispeva naše podjetje k stroškom izdajanja Naše obrambe. Prvo leto smo dali 290.000, drugo leto 410.000, letos pa računamo na 700.000 dinarjev.

5. Pa vaši načrti za prihodnost? Kot je znano, imate pri vaši hiši vedno velike in lepe načrte. Včasih padejo tudi v vodo, kot pravimo. Toda če jih uresničite vsaj nekaj, je to že veliko?

Radi bi uredili potujočo knjigarno, ki bi obiskovala predvsem odmaknjene kraje. Pa tudi knjigovoznico, ki bi vezala knjige za javne knjižnice ter obnavljala izrabljene. Mislimo tudi na stalno razstavo učil in opreme. V Ljubljani pa bi radi odprli svojo knjigarno. To bi bilo zaenkrat vse. Če bomo vse te naše zamisli uresničili, si bomo izmislili še kaj novega, saj so možnosti velike, naše potrebe pa tudi stalno naraščajo.

Zapisal MP

DOBRO JE, ČE VESTE

ZE 75 LET JE KOMUNIST, star pa je 95 let — Feodor Petrov v Sovjetski zvezi uživa velik ugled. Ker ima najdaljši staž med komunisti. Odlikovali so ga z zlato medaljo in dobil je naslov dvakratnega junaka socialističnega dela v carski Rusiji je bil udeleženec revolucije leta 1905.

STANOVANJA KAKOR KONFERCIJO bodo lahko kupovali že v bližnji prihodnosti, vsaj v industrijskih deželah in morda tudi pri nas. Sicer že zdaj tudi v naši državi — uspešno zlasti v Sloveniji — izdelujejo tako imenovane montažne, zložljive hiše, ki so lahko vzeljive že čez kakšen mesec dni, saj jih je mogoče sestaviti in opremiti v nekaj tednih. Vendar še prevladuje miselnost, da se montažne hiše ne morejo uvrščati med »prave«, češ da so to le barake; zato jih tudi v nekaterih mestih ne dovolijo. Dejansko pa so sodobne montažne hiše mnogo boljše od številnih drugih, zidanih, zlasti starejših in tudi nekaterih novejših (»blokov«). Kaže, da se bo prej ali slej razvila močna industrija, ki bo izdelovala stavbne sestavine in cele hiše na tekočem traku. V Nemčiji so nedavno prikazali zelo cenen način sestavljanja izvrstnih, sodobnih stanovanjskih hiš, izdelanih tovarniško. Za te hiše postavijo najprej veliko ogrodje z osrednjim stolpom za dvigalo in napeljavo. Potem pa ogrodje kar napolnijo s stanovanjskimi enotami, hišami, kakor če bi vlagali na police škatle. Ta zidava ima veliko prihodnost.

KO BI BILO MOGOČE REDITI KITE... Kit kot največja žival, ki je prava živa gora masti, je izrednega gospodarskega pomena, saj se je razvila prava industrijska stroka na podlagi lova na kite. Na žalost pa se v tem skriva velika nevarnost, da bodo tudi kite iztrebili. Nujno potrebno bi bilo mednarodno varstvo — dogovor med državami o omejitvi lova, toda morali bi se ga tudi držati. Dandanes pa so tudi pravi roparji med kitolovci. Lov je pač donosen — dokler je pač še kaj kitov. Vedeti je treba, da ima starejši kit toliko masti, kolikor bi je bilo mogoče prirediti s 1500 prašiči! Kitovo mast predelujejo v tehnična mazila, zlasti za mazanje občutljivih instrumentov in strojev. Toda iz nje izdelujejo tudi zabelo, uporabljajo jo za izdelovanje glicerina, mila, sveč itd. Kitovo meso je dovolj okusno, da ga konservirajo — po okusu je podobno govedini. Iz obisti pa pridobivajo dragocene hormone in vitamine za zdravila. Zmlete kitove kosti so izvrstno krmino (krmilna moka za živino) ali učinkovito gnojilo.

MED NAJHUJSIMI SIBAMI ČLOVEŠTVA je bila kuga, še mnogo bolj nevarna nalezljiva bolezen kot pa dandanes kolera, zlasti šeker proti nji ni bilo nobenega zdravila. Po zgodovinskih ugotovitvah je kuga morila že v predzgodovinski dobi. Najprej je nastopila na Daljnem vzhodu, kmalu pa tudi na Bljznem vzhodu, v 12. stoletju pred našim štetjem v Siriji. Zgodovinski podatki omenjajo kugo v Atenah že v letih 432 do 430 pred našim štetjem. V Evropi je kuga razsajala najhuje od 6. stoletja do konca srednjega veka, razširjena pa je bila tu in tam še zmeraj celo do 20. stoletja. Ob koncu 17. stoletja se je kuga zlasti razširila v Skopju; da bi se ne širila po deželi, so mesto kratkoma požgali. Zaršča kuge še zmeraj tlijo v Aziji in potniki iz Evrope so se okužili že večkrat v novejšem času. Letalski promet po vsem svetu je velika nevarnost: bolezenske klice se lahko v nekaj dneh razširijo med celinami.

SLABA TOLAZBA, DA JE MARIHUANA MANJ ŠKODLJIVA KOT PA TOBAK. Ameriški učenjak doktor Johns piše v znanstveni razpravi, da je mamilo marihuana, ki je izredno razširjeno med ameriško mladino, manj škodljivo kot pa tobak zato, ker si ne zaslužni uživalca. Namreč, kdor uživa to mamilo, ga lahko opusti, medtem ko se kajenja tobaka nihče ne more zlahka odvaditi. Nadalje zagovarja marihuano kot zdravilo za nekatere duševne motnje. Zmerno uživanje marihuane za večino ljudi ni škodljivo, meni raziskovalec. Vendar pripominja, da bo treba to mamilo popolnoma preskusiti ter raziskati, preden bi ga smeli razglasiti, da sploh ni nevarno.

Pridite v Metliko

V dneh 4. in 5. septembra bo v Metliki srečanje borcev, aktivistov in drugih prijateljev gostoljubne Bele krajine.

V soboto, 4. septembra ob 14. uri bo pred hotelom v Metliki start I. etape mednarodne kolesarske dirke »Po Beli krajini«. Ob 17. uri pa se bo začelo na Pungartu tovariško srečanje borcev in aktivistov metliške občine. Slavnostni govor bo imel predsednik občinske skupščine Ivan Zele. Sodelovalci bodo folklorna skupina iz Metlike, godba na pihala in skupina »Osip Šest«. Ob 20. uri pa bo na Veselici kresovanje.

V nedeljo, 5. septembra, bo ob pol devetih pred metliškim hotelom start II. etape kolesarske dirke »Po Beli krajini«. Ob 9. uri bodo delegacije polagale vence k spomeniku 15. brigade in spomeniku padlim pred gradom. Ob pol desetih bo na Pungartu začetek koncerta pihalnih godb iz Vevč, Trebnjega in Metlike. Dvajset minut čez enajsto bo pred zgradbo občinske skupščine konec II. etape kolesarske dirke.

Popoldne vas bodo na Pungartu in na Veselici ob jagenjčkih in prašičkih, pečenih na ražnju in ob metliški črnini zabavali domači godbeniki in pevci.

Pridite, ne bo vam žal!

MLADINA V BOJU ZA OSVOBODITEV PRIMORSKE

Ivan Gabrijelčič, nekdanji intendant partizanske bolnišnice Pavla v Mrzli rupi

Solkán, rojstni kraj narodnega heroja Jožeta Srebrničá, ima zanimivo zgodovino. Pred vojno je bil predmestje Gorice, zdaj pa je četrto Nove Gorice. Letos, ko praznujemo trideseto obletnico OF, sem obiskal domačina Ivana Gabrijelčiča iz Solkana in ga povprašal, kako je pred vojno delovala in se bojevala za osvoboditev Primorske naša mladina.

Ob spominu na tiste dni je v modrih očeh Ivana Gabrijelčiča iz Solkana zažarel preblisk in z nasmehom je začel pripovedovati:

— Tedaj sem bil še fante, saj sem imel komaj kakšnih šestnajst let. Po tolikšnem času ni tako lahko obupati lepih, pa tudi grenkih spominov. Izmed devetindvajsetih mladincev in mladink,

ki smo tedaj začeli uresničevati naloge OF s programom mladinske organizacije, je vsak tretji žrtvoval življenje za lepšo prihodnost nas in naših otrok.

Julija 1941 je prišel na obisk k sorodnikom v Solkan Franta Komel iz Novega mesta. Svojega bratranca Antona Rijavca, nekega tovariša in mene je začel učiti borbene partizanske pesmi, kot »Nabrusimo kose«, »Internacionalo« in druge. Dal nam je tudi partizanske časopise, ki smo jih z zanimanjem prebirali. Spomnim se, da se je še v času obiska s kolesom odpeljal v Ljubljano in prinesel novo gradivo.

Tako smo prvič globlje spoznali pomen OF in partizanski boj!

Odbor OF je bil v Solkanu ustanovljen že v začetku leta 1942. Član tega odbora Alojz Jug je na pobudo poznejšega narodnega heroja Antona Veluščka-Matevža, začel organizirati mladino iz Solkana. Sodelovalo je šestindvajset mladincev, organiziranih v trojke. Vodil jih je petčlanski mladinski odbor. Sestavljali so ga: Anton Mihelj, Valentin Bensa, Jože Drašček, Anton Rijavec in jaz. Pisali smo po zidovih, trosili letake, zbirali orožje in podobno. Letake s slovenskim in italijanskim besedilom smo razmnoževali v mizarski delavnici Valentina Bense. Ciklostil smo sestavili sami iz starih delov. Letake smo trosili tudi pred vojašnicami in na krajih, kjer so se ob prostem času sprehajali italijanski vojaki. Opozarjali smo jih, da je imperialistična vojna nesmiselna in da fašizem spričo čedalje močnejšega narodnoosvobodilnega gibanja ter zmaga zaveznikov ne bo mogel zmagati. Posebno dobro se spominjam karikature na nekem letaku in na njem narisanega bežečega fašista, ki ga po glavi tolče s kladivom močna pest, druga roka pa mu s srpom spodnaša noge. Tako smo z različnimi domislicami vplivali na moralno italijanskih vojakov. Spominjam se tudi, da je mladinec Tomaž Poberaj snel v Gorici črno fašistično zastavo in namesto nje obesil na drog rdečo — večji kos tkanine. Drugič smo

med predstavo v kinodvorani vojaku zaplenili pištolo, saj smo pridno zbirali tudi orožje. Naše trojke so trosile letake na precej obsežnem območju, celo do Tržiča in Palmanove, v Gorici pa po glavni ulici in drugod. Gesla in znamenja OF smo mladinci pisali in risali tudi po zidovju kina »Moderno«, pri uršulinkah, v ulici Mamelli ter drugod.

Naša organizacija je imela pet revolverjev z naboji in dvajset kilogramov razstreliva za miniranje. Imeli smo namen pognati v zrak daljnovidni steber na solkanskem polju. Za nov polet nas je razvnela prva mladinska konferenca julija 1942. Zbrali smo se ob Soči pod Solkanom. Vodil nas je danes že pokojni Boris Droč iz Sempetra pri Gorici. Žal je kmalu potem prišlo vmes izdajstvo in tako je bilo 27. oktobra 1942 aretiranih šestindvajset članov naše organizacije. Po nekaj dneh mučenja in zasliševanja so nas odpeljali v zapor v Zdravščino, kjer je bilo približno dvestopetdeset slovenskih političnih jetnikov. Mučenja in zasliševanja so se stopnjevala, vendar iz nas niso mogli iztisniti priznanja. Tako so na primer Antona Rijavca ob soočenju v Gorici mučili z razbeljenim bajonetom in ga z dolgimi iglami zbadali v podplate.

Februarja 1943 so nas vkleknjene v verige in močno zastražene z drugimi političnimi zaporniki vred odpeljali v Rim, kjer so nas postavili pred posebno sodišče. Takrat so vsi rimski časniki poročali o prihodu okoli tristo ujetih »ribellov« (upornikov)... Ko so nas prignali v mesto, se je na obeh straneh ceste vse do zapore Regina Coeli zbrala množica radovednežev, da bi videli »bandite«, kot nas je imenovalo časopisje. Ko pa so videli vkovane golobrade fante, še skoraj otroke, kako s ponosno dvignjenimi glavami korakajo in prepevajo revolucionarne pesmi, si je marsikdo naskrivaj obrisal solzne oči. Le fašisti in s sovražstvom zastrupljena ter zapeljana mestna mladež so pljuvali na nas in nas sramotili.

V Rimu smo bili nekaj mesecev. Potem nas je posebno sodišče predalo pristojnemu vojaškemu sodišču v Trstu, češ da sodimo tja, ker so pri nas ob aretaciji našli orožje in ker smo zakrivali dejanja, ki jih mora pretresati vojaški tribunal. V Trstu so nas najprej zašlišali in nato odpeljali v zapor Roveretto v gornjem Poadižju. Tam smo dočakali 8. september 1943 in z njim polom fašistične Italije. Že istega dne so to obmejno mesto zasedle nemške čete. Streljanje smo slišali tudi mi v zaporu. Nemci so lovili italijanske vojaške, ki so odvrgli orožje in hiteli domov. Upali smo, da nas bodo izpustili in da se bomo potem prebili v domači kraj ter pomnožili partizanske vrste. To pa se ni zgodilo in pomagati smo si morali sami.

Po skrbno premišljenem načrtu (tudi v zaporu je namreč delovala naša or-

ganizacija) smo zgrabili stražarja in zavzeli upravo jetnišnice. V pisarno je vdrl naš tovariš iz Renč, preoblečen v paznika. Z naperjeno puško je prisilil osebje, da se je vdalo — upravnika pa, da je po telefonu poklical na upravo italijanskega krajevnega odposlanca. Ta je potem posredoval, da je bila izpuščena večja skupina političnih zapornikov. Izpustitev je med drugim odločno zahteval tudi zaporni zdravnik dr. Milan Zumer. Med zaporniki je bil zelo priljubljen, saj je vsem pomagal po svojih najboljših močeh. Povedal bi še, da je bilo v tem zaporu kakšnih petdeset Slovencev in nekaj Hrvatov. Bili smo dobro organizirani in imeli celo politične ure, na katerih so predavali starejši, prekaljeni revolucionarji.

Po vrnitvi iz Roveretta smo odšli k partizanom. Bojevali smo se v raznih enotah do osvoboditve Trsta in Gorice. Po končani vojni so nekateri ostali v JLA. Tisti, ki so se vrnili domov, so vneto pomagali obnavljati domovino in graditi Novo Gorico. Tu, na temeljih novega primorskega središča, sta se kovala bratstvo in enotnost med vsemi jugoslovanskimi narodi. Prihajale so mladinske brigade iz vse države in delovne brigade prostovoljcev iz vrst primorskih množic. Tako zdaj tu stoji — ob eni najbolj odprtih mej v Evropi N. Gorica. Pri tem pa ne smemo nikdar pozabiti žrtev. Zato naj iz vrst mladincev omenim naslednje tovariše oziroma tovarišice, ki so darovali življenja za lepšo prihodnost: Štefan Trnovec, (podlegel mučenju v tržaškem zaporu) Milojka Štrukelj (padla kot gojenka partijske šole v Cerknem), Bruno Obedič, Ludvik Šuligoj, Valentin Pavletič, Anton Gorjan, Vili Cotič, Avgust Rijavec (za njim se je izgubila sled v enem izmed nemških koncentracijskih taborišč) in Boris Droč (umrl kmalu po vojni za posledicami trpljenja v taborišču).

JUST PERAT

ZAKAJ JE PADLA ŠPANSKA REPUBLIKA

Čeprav ne manjka del, ki opisujejo špansko vojno, je ta knjiga vredna prav posebne pozornosti. Avtor, Alojz Ravbar, je petnajst let zbiral gradivo zanjo štiri leta so rokopis pregledovali zgodovinarji in udeleženci vojne v Španiji. Zato smemo trditi, da je uporabil praktično vse razpoložljivo gradivo.

V bistvu gre za prikaz glavnih subjektivnih in objektivnih dejavnikov, ki so privedli do padca druge španske republike. Ta ni bila samo posledica vmešavanja Italije in Nemčije in »nevmešavanja« Francije, Velike Britanije in ZDA. K razpadu so pripomogle tudi napake voditeljev republike, razprtije med političnimi strankami Ljudske fronte in brezobzirni boj za oblast znotraj nje.

Avtor je za delo sprejel I. Kajuhovo nagrado za leto 1970.

Knjiga ima 707 strani, je lepo opremljena, vezana je v platno in stane 162.— dinarjev. Dobite jo pri ZAVODU BOREC v Ljubljani — Beethovnova 10, pri poverjenikih in v knjigarnah.

V PRIHODNJI ŠTEVILKI: PARTIZANSKO ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM

Osvobodilna fronta je kot vseljudo revolucionarno gibanje posvečala posebno skrb vzgoji mladine in organizaciji šolstva. Že spomladi 1942. leta je Izvršni odbor Osvobodilne fronte izdal odlok o poslovanju šolstva na slovenskem osvobojenem ozemlju, s katerim je šolstvo zaščitil in dal navodilo za delo na šolah. Takrat se blizu Gotenškega Snežnika pojavijo tudi prve partizanske šole. Po kapitulaciji Italije nastanejo obsežna osvobojena ozemlja na Dolenjskem, Notranjskem in Primorskem, s tem pa tudi pogoji za načrten razvoj partizanskega šolstva. Dne 11. septembra 1943 je bil v gradu Soteska in v okviru upravne komisije osnovan Odsek za narodno vzgojo in prosveto, ki ga je vodil profesor Jože Zemljak. Odsek je imel dva oddelka: za srednje šolstvo, ki ga je vodil prof. Viktor Smolej, in za osnovno šolstvo pod podstvom Jožeta Jurančiča. V mesecu dni po kapitulaciji Italije je odsek organiziral na osvobojenem ozemlju osnovno in srednje šolstvo. Na Primorskem so začele šole nastajati množično in samoniklo. Narodnoosvobodilni svet za Primorsko je v Stomažu izdal okrožnico, naj odbori OF začno odpirati šole povsod, kjer je to mogoče, 31. oktobra 1943 pa je izdal odlok o volitvah petčlanskih roditeljskih svetov. Podoben odlok, veljaven za vso Slovenijo, je izdal Slovenski narodnoosvobodilni svet na zasedanju v Črnomlju.

Presenetljiv je bil odziv ljudstva na klic OF za ustanovitev šol. Zlasti na Primorskem, kjer skoraj 20 let ni bilo slovenskih šol, srečujemo čudovite primere samoukih učiteljev in hlastanja za slovensko besedo. Povsod tam, kjer je narodnoosvobodilna vojska osvobodila slovenske kraje, ali pa tam, kjer so delovali odbori OF, so postavili organe ljudske oblasti, kot ena prvih dejavnosti pa je bila ureditev šol. V večini primerov so na teh šolah poučevala preprosta kmečka dekleta, ki sicer niso bile usposobljene učiteljice, pač pa aktivistke, prežete z idejami osvobodilne fronte.

Temu poglavju v zgodovini narodnoosvobodilnega boja smo se odločili posvetiti vrsto reportaž, ki jih pripravlja Silvo Teršek. Veseli bomo, če nam boste priskočili na pomoč in nas opozorili na posebno zanimive primere partizanskega šolstva.

POČITNIŠKI DOM ZB „DUŠAN TURK“ V PACUGU

V našem uredništvu se je zgledil Franc Slemenšek iz združenja borcev »Dušan Turk« v Ljubljani. Povedal je, da si je to združenje že pred trinajstimi leti zadalo nalogo, omogočiti cene lo letovanje na morju za svoje člane in njihove ožje svojce. S pomočjo občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana-Center in raznih podjetij so leta 1959 v Pacugu pri Piranu kupil staro na pol podroto hišo in jo s prostovoljnimi delom usposobili za letovanje. Potrebno je bilo mnogo požrtvovalnega dela, da so uredili okolico. Lani so nabavili še jogije, tako da imajo nekdanji borci, ki pridejo sem na dopust, vso udobnost.

Počitniški dom združenja borcev »Dušan Turk« v Pacugu ima na razpolago tri sobe, dve s po štirimi posteljami in eno z dvema. Tam poleg je še lepa veranda, ki služi za obednico in za dnevni prostor, pa velika, udobna in opremljena kuhinja, kjer si lahko vsaka družina pripravi jedi po želji. Potem je

tam še shramba, sanitarije in prha na sončno gretje. Dom je odprt vsako leto od 1. maja do 30. septembra, tako da v njem vsako sezono letuje v 10-dnevnih izmenah do 150 ljudi. Letovanje za nekdanje borce tega združenja je takorekoč brezplačno, plačajo samo turistično takso, plin, elektriko in vodo, druge stroške krije združenje z dohodki od prireditvev. Nekdanji borci iz drugih združenj plačajo po 5 dinarjev na osebo.

Ta skromni zapis je nastal kot odmev na našo reportažo »Kako letujejo nekdanji borci«. Povedati moramo, da imajo borčevske organizacije v Ljubljani in Mariboru to dobro urejeno. Zlasti bi nas zanimalo, kako letujejo nekdanji borci iz Savinjske doline, Kozjanskega in vzhodne Dolenjske, z Gorenjskega, pa s Primorskega od Bovca in Cerknega tja do Brkinov. Prosimo naše bralce in sodelavce, da nam to sporoče ali opišejo!

S.F.

Nagrajeni prispevek

MATERI TREH PADLIH SINOV

Pogledala sem v prilogo De la, da bi videla, katera oddaja je na sporedu po dnevniku. Naslov Monitor mi ni nič povedal, čeprav sem oddaje iz tega televizijskega ciklusa že gledala. »Ah, najboljše bo, da do Honda malo zadremlijem!« sem dejala in se zavalila v naslanjač.

Sem pač taka, zanimajo me detektivske zgodbe in pika. Nisem edina, se tolažim. Vem, da je to slaba tolažba. Zaradi takšnega ravnanja nam zmanjkuje časa za tiste oddaje, ki bi jih morali gledati. Ne le gledati, tudi zamisliti bi se

morali ob njih. Ena izmed takšnih je bila oddaja »Mater« avtorjev Sandija Čolnika in Angela Miladinova, kateri sem danes posvetila ta moj skromni zapis.

Ze pred začetkom oddaje sem zaspala. Iz rahlega sna me je prebudila žalostna glasba. Odprla sem oči in zagledala obraz matere in solze na njenih licih. Ne, to niso bile le solze, to je bila ljubezen... Srce se mi je stisnilo od žalosti in prislusnila sem besedam, ki jih ne bom pozabila, dokler bom živa.

Pred mojimi očmi so se ni-

zali liki mater, ki jim je druga svetovna vojna vzela njihove najdražje!

Posebno se mi je vtisnila v spomin podoba matere, katere sinovi so bili izobraženi. Najstarejši je študiral medicino. Srednji je končal trgovsko akademijo. Tudi najmlajši je obiskoval šolo. Pri sebi nisem imela beležke in bi vam ne mogla povedati točnejših podatkov. Vem pa, da so ti mladi fantje vedeli, kaj je njihova dolžnost. Oče jim je umrl, ko so bili še čisto majhni. Bil je zaprt v goriških zaporih, kjer je leta 1936 umrl za posledicami fašističnega nasilja. Rasli so ob materi in dorasli v čudovite fante. Vojna jim je vzela življenja. »Ne pomnim, kdaj sem spala...!« Tako nekako je dejala ona, ki je živela samo za svoje sinove.

Danes je ta mati osamljena. Le malokdo jo obišče. »Ljudje imajo dovolj svojih skrbi!« je povedala. Samo takrat ni sama, kadar stoji ob gomili svojih sinov, jim prižiga svečke in jih zasipa s cvetjem. Da, to je partizanski materi najlepša pot in kdo ve kolikokrat jo bo še prehodila.

»Le kdo bo hodil potem, ko mene ne bo?« je vprašala.

Draga mati!

Vašega naslova ne vem. Če preberete te vrstice, prosim, oglasite se mi. Rada bi vam krajšala čas s pismi in tudi obiskala bi vas kdaj. Morda bova skupaj odšli na grobove tistih, na katere smo vsi ponosni.

Po licih so mi tekale solze še potem, ko sem zvečer gledala zvezdice na nebu in mislila na mater, ki je nekoč imela tri čudovite fante.

NATALIJA KAJIN

BRAT
BRATA

Kot nekdanj ljudje pred Turki, tako so imeli domobranci med narodnoosvobodilnim bojem zavetje v cerkvi na Veliki Slevici. Nedaleč od tod je vas Mala Slevica. Neke noči se je doma ustavil partizan, ki je imel dva brata pri domobrancih. Sestra, ki prav tako ni marala partizanov, je brata in njegove tovariše izdala. Utrujen borci so se nič hudega sluteč umaknili na skedenj, da bi se odpočili. Kmalu zatem so jih domobranci obkolili. Partizani o vdaji, ki so jim jo ponudili odpadniki, niso hoteli nič slišati. Poskakali so iz obkoljenega skedenja in začeli streljati. Nihče se ni rešil. Nekaj so jih pobili, ranjene pa so odgnali s seboj. S partizani so grdo ravnali, privezali so jih na avtomobil in jih vleкли po prašni cesti. »Vsa je bila krvava...«, se še danes spominjajo domačini.

PETER ZAGOR

puškinim kopitom. Oče se je z boleznim krikom zvrnil po tleh. »Kje imaš svojega banditskega psa?« ga je v slovenščini vprašal prevajalec. »Pri naši hiši ni nobenega bandita, temveč samo pošteni ljudje!« je oče ponosno odgovoril. Namesto odgovora je dobil takšen udarec, da je omedlel.

Takoj zatem so Nemci pridrveli v kuhinjo. Hotel sem uiti skozi okno, a je bilo že prepozno. Eden izmed prišlekov mi je zvezal roke in odpeljali so me v mrzlo noč. Na trgu, kamor so me prignali, je bilo zbranih že več otrok v starosti od trinajst do šestnajst let. Nagneti so nas na tovarnjak in odpeljali na konec vasi, kjer stoji cerkev. Bil sem prepričan, da nas nameravajo ustreliti in zakopati na tamkajšnjem pokopališču. No, moja slutnja se k sreči ni uresničila.

Nenadoma smo v bližnjem gozdu zaslišali streljanje topov in takoj zatem so že padle prve granate v našo bližino. »Le streljajte, svinje banditske, ko bomo imeli v cerkvi postojanko in okrog nje utrdbе, boste že dvignili svoje ušive riti!« je kričal eden izmed nemških oficirjev. Te besede so v meni rodile sklep. »Svabi so nas torej pripeljali zato, da jim skopljemo utrdbе!« sem momljal kar na glas. Nemci so namreč hoteli z utrjeno postojanko preprečiti partizanske nočne napade, ki so jim prizažljali že ogromne izgube. Sklenil sem, da bom o tem obvestil partizane. Žal sem kmalu ugotovil, da je moja misel o beži neizvedljiva, saj smo bili ves

več golo naključje, so Nemci usmerili na jaso reflektorje. Zagledali so obris postav, ki so se plazile proti cerkvi. Tedaj je tudi zagrmelo z vseh strani.

Skozi okno so priletele granate in se raztreščile na cerkvenem tlaku. Dečki smo preplašeno skočili pod klopi ali pa se skrili za oltar. Le malo časa je preteklo, ko je zagrmela nova salva. Poleg sebe sem zaslišal tiho molitev, malo stran pa strašen krik. »Nekoga je zadelo!« sem zakričal. Kljub streljanju smo se zapodili k ranjenemu. Fant je tiho hropel. Ko nas je zagledal, je dejal: »Ali sem hudo ranjen?« »Ne, nisi!« smo ga potolažili, da bi mu vsaj malo olajšali zadnje minute življenja. »Če bom le umrl, potolažite mi mater in očeta, da bi prebudo ne jokali!« je nadaljeval. Spominjam se, da sem ga pobožal po blestem licu. Nenadoma se je zaradi hudih bolečin ves skrčil in zavpil: »Mama! Umrl je, mi pa smo potem še dolgo jokali.

Medtem so se Nemci vdali. Partizani so jih slekli in jih napodili. Zadržali so samo oficirja. Preplašen jih je prosil, naj ga spustijo. »Nikomur nisem storil nič žalega!« je tarnal. Te besede so enega izmed partizanov pošteno razkačile. Zgrabil je puško in z njenim kopitom udaril nemškega oficirja po glavi tako močno, da se je mrtev zvrnil po tleh.

Partizani so nas spustili na domove, sami pa so se tiho oddaljili v varno zavetje gozdov.

RAJKO ČEH

SREČANJE
PIONIRJEV
ZGODO-
VINARJEV

V Kamniku, kamor smo se pripeljali z avtobusom, so nam takoj ob prihodu pripeli lističe, na katerih je pisalo: »Drugo republiško srečanje pionirjev zgodovinarjev v Kamniku od 25. do 26. junija 1971.«

Nato smo skupaj z našimi gostitelji odšli na grad, kjer smo prisluhnili pozdravnemu govoru in s ploskanjem nagradili kamniške pionirje, ki so za svoje likovne izdelke na temo narodnoosvobodilnega boja prejeli nagrado. Prvi dan našega bivanja v Kamniku smo si ogledali tudi muzej narodnoosvobodilnega boja in razstavo likovnih izdelkov mladih zgodovinarjev iz vse Slovenije, ki je nosila naslov »Vstaja v mojem kraju«. Po ogledu razstave smo odšli na domove gostiteljev, kjer smo prespali.

Drugi dan smo si ogledali mesto. Velikostne razvaline nekdanjega gradu in freske so živ spomenik preteklosti. Tudi slog, v katerem je bila zgrajena stavba v središču Kamnika, nam govori o tedanji razvitosti mesta.

Potem smo odšli na Venko planino, kjer nas je čakala vrsta presenečenj. Iz gondole smo si z zanimanjem ogledovali lepo pokrajino in kar žal nam je bilo, da smo se morali ločiti od nje. Najprej smo se odpravili v tamkajšnje gostišče, kjer sta nam naša voditeljica in pokrovitelj srečanja povedala, da se bomo po okrepčilu srečali z borci.

Nestrpno smo čakali ta trenutek, saj se z nekdanjimi partizani ne srečam vsak dan. Končno smo ugledali nasmejane borce z rdečimi nageljni in rožmarinom na prsih. Posedli so na svoja mesta in se nam predstavili: Starovasnik, Zorc, Podbevšek, Jerman in Potočnik. Poslušali smo jih in pozabili na vse. Pripovedovali so nam o svojih doživetjih. Ob koncu so nam zaželeli dosti sreče v življenju. »Ljubite domovino in če bo potrebno — glejte, da jo boste branili, kot smo jo branili mi!« je dejal eden izmed njih.

ILONKA ČELHAR

KRAMLJANJE

Draga urednica!

Ne morem in ne morem si oprostiti, da sem tako pozabljiva. Danes sem brskala po predalih. Med naslovi, ki jih imam shranjene, sem našla tudi tiste iz Kamnika. No, pa sem se spomnila, da o srečanju mladih zgodovinarjev nisem nič napisala. Zbrala sem ves svoj pogum in napisala priložen zapis. Vem, da je od srečanja v Kamniku minilo že več kot mesec in pol! Upam, da mi tega ne boste preveč zamerili in prispevek tudi objavili. Pošiljam vam tudi vabilo, ki sem ga dobila in na katerem so podpisi nekdanjih borcev. Prosim, če mi ga vrnete, saj mi je dragocen spomin na ljudi, ki sem jih srečala na Veliki planini.

Lepo se vam zahvaljujem za pozdrave iz Zadra in objavo prispevka. Prosim, če mi oprostite, ker vam prejšnji mesec nisem nič pisala. Nisem imela časa, ker sem hodila delat v »Javor« in tudi doma nisem držala križem rok!

Prejmite iskren pozdrav!

ILONKA ČELHAR
Prestranek 18
p. Prestranek

Draga Ilonka!

Prav je, da si tega ne oprostiš. No, ker si med počitnicami pridno delala in prispevku priložila vabilo s podpisi, ki sem ga s pridom uporabila, ti tega le ne bom preveč za hudo vzela.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana Milena!

Na začetku pisma vas lepo pozdravljam. Pišem vam prvič. Imenujem se Vasilija Trbižan in doma sem iz Kostanjevice na Krasu. Letos sem končala osemletko in sedaj mislim nadaljevati šolanje na pedagoški gimnaziji v Tolmini.

Borčevsko glasilo »TV-15« pridno prebiram, saj smo nanj naročeni že vrsto let. Najraje imam mladinsko stran, kjer moji vrstniki in vrstnice pišejo o žalostnih dogodkih iz vojnih dni. Tudi jaz sem napisala spis z naslovom »Naš kraj v narodnoosvobodilnem boju«. V šoli so me klicali Vasja in sem se tako tudi podpisala. To sem vam povedala zaradi tega, da ne bi prišlo do zmešnjave. Veste, za ta spis sem dobila nagrado na natečaju, ki sta ga razpisala zavod »Borec« in republiški odbor ZZB NOV Slovenije. Za knjigo, ki sem jo prejela za omenjeni spis, se zavodu »Borec« najlepše zahvaljujem.

Oprostite napakam, saj nisem še navajena tako dobro sukati peresa kot Alenka iz Grosupljega. Vam, tovarišica Milena, želim še veliko uspehov pri urejanju mladinske strani »TV-15«. Če nisem pravilno napisala vašega naslova, mi prosim sporočite, kako se glasi. Ko bom v Tolmini, se bom spet oglasila in napisala tudi kakšen prispevek.

Lep pozdrav!

VASILIJ TRBIŽAN,
Kostanjevica na Krasu 101
p. Kostanjevica na Krasu
Draga Vasilija!

Naslov si pravilno zapisala, napak je bilo malo in tudi zaradi imena ne bo zmešnjave. Samo — september je in verjetno si že v Tolmini. Kaj moraš storiti, pa sama dobro veš.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Podpisi nekdanjih borcev, ki bodo Ilonko Čelhar še dolgo časa spominjali na srečanje pionirjev zgodovinarjev v Kamniku

BESEDE IN DEJANJA

KRONIČNA BOLEZEN
NAŠIH ŽELEZNIC

Tudi v tednu od 15. do 21. avgusta gospodarstvo ni bilo rešeno skrbi glede vagonov za prevoz blaga. Manjkalo je 5150 vagonov ali dnevno 735 vagonov za prevoz blaga. Torej se število manjkajočih vagonov ni zmanjšalo, temveč povečalo v primerjavi z enim tednom prej. Najbolj kritičen je bil položaj na področju ZTP Sarajevo, nato pa ZTP Zagreb, Ljubljana in Beograd. Dnevnik — 24. VIII. 1971

POKOJNINE ZASTAJAJO

Milijarda in 76 milijonov starih dinarjev, kolikor se letno izplača upokojencem, znaša 8,4 odstotka narodnega dohodka. Za Jugoslavijo je to mnogo, a za upokojence malo. Samo na območju ožje Srbije živi 65.000 upokojencev, katerih dohodki ne zadostujejo za zagotovitev tako imenovanega »življenjskega minimuma«, ker ne presegajo 500 dinarjev mesečno. Na splošno, pokojnine nikakor ne pridejo v isti korak z dvigom plač in življenjskih stroškov.

Večernje novosti
— 23. VIII. 1971

NAJPREJ IZVOZ,
NATO...

Sklad za pospeševanje proizvodnje in izvoza kornice je zahteval od ZIS, naj odobri izvoz 300.000 ton kornice letošnjega pridelka. Motiv za izvoz je v dobrem pridelku in ugodnih cenah. Toda ta predlog bi kazalo soočiti tudi z resnim pomanjkalom krme v letošnjem letu in z dejstvom, da smo do konca junija uvozili že 310.000 ton kornice! Slovenija in Vojvodina pa zahtevata uvoz še 300.000 ton kornice.

Kaj torej storiti?

Delavska enotnost
— 21. VIII. 1971

BUMERANG

Precej prahu je dvignil sklep podjetja Bor, da iz svoje tovarne kemičnih izdelkov v Prahovu ne bo dobavljalo INA, to je tovarni umetnih gnojil v Kutini, surovine (triplex), dokler le-ta ne plača dolgov za prejšnje dobave. Kutinska tovarna je ustavila proizvodnjo in sedaj trdi, da bo vse območje Slavonije ostalo brez tega gnojila in da bo sta INA in kmetijstvo pretrpeli veliko škodo.

Zanimivo je, da je prav INA letos v začetku leta bila prvo jugoslovansko podjetje, ki je zaradi neporavnanih dolgov svojim odjemalcem povsem upravičeno, ustavilo dobavo bencina. Šele ko so ti poravnali dolge, so nadaljevali z dobavami.

Nimamo namena s tem opozarjati na sklepanje o bumerangu, marveč reči, da dobrega pravila igre ne gre zavreči, pa čeprav prizade ne katerega od njegovih pobudnikov.

Ekonomska politika
— 23. VIII. 1971

ZAOSTAJANJE
STANOVANJSKE
GRADNJE

V prvem polletju letošnjega leta je bilo v Jugoslaviji zgrajenih 16 % manj stanovanj, kot v enakem razdobju lanskega leta. Statistični podatki kažejo, da smo v prvih šestih mesecih povečali število stanovanj le za 11.487. Pri tem pa je ostalo nedograjenih prek 75.000 stanovanj, kar pomeni 5 % več kot v enakem razdobju preteklega leta.

Gospodarski vestnik
— 27. VIII. 1971

NAJEMNIKI, LEGIONARJI, PLAČANCI

(6)

Prav v tistih letih, se pravi po koncu rifske vojne, je med pripadniki španske tujske legije začelo naraščati nezadovoljstvo z vlado in nasploh z režimom v Madridu.

Začelo se je z nenadnim odpoklicem ustanovitelja in poveljnika legije Millana Astraya — iz čudnih disciplinskih razlogov — ter imenovanjem neznanega polkovnika Valencuela. Legionarji novega poveljnika niso nič kaj pristržno sprejeli, vendar pa so ga pozneje začeli občudovati zaradi neustrašnega poguma — naposled pa je padel v nekem spopadu.

Padlega poveljnika »Tercia« je minister za vojsko nadomestil z oficirjem, ki je bil med legionarji izredno popularen: s polkovnikom Francom. Ta je bil medtem povišan v generala in docela je izpodrinil svojega nekdanjega predstojnika Millana Astraya, ki je med rifske vojne izgubil oko in roko.

Drug razlog za naraščajočo napetost med legionarji in vlado je bil ukaz o pretrganju ofenzivnih operacij in umiku legionarjev v trdnjave — v trenutku, ko so bili prepričani, da je zmaga v njihovih rokah.

Napetost je nekoliko popustila med diktaturo generala Prima de Rive, potem pa se je spet razvnela ob padcu monarhije v letu 1931. Republikske vlade so si prizadevala razpustiti tujsko legijo, razen tega pa so se sploh »preveč vmešavale« v organizacijo oboroženih sil. Ko so leta 1934 izbruhli delavski neredi v Asturiji, je bilo treba poklicati na pomoč legionarje iz Maroka. Ti so krvavo zadušili upor, si nakopali sovraštvo rudarjev in ljudi iz ljudske fronte, ki so bili na oblasti.

Ravno enote v Maroku — predvsem pa tujsko legijo, ki je bila dobro izurjena, željna boja in sovražno razpoložena do Madrida — so generali, ki jim je poveljeval Franco, izkoristili za upor zoper vlado. Tako je izbruhnila državljanska vojna, v kateri je Franco odigral glavno vlogo.

Nacionalisti so bili sprva v velikih težavah in videti je bilo, da bodo propadli: imeli so velike težave s prevozom afriške vojske čez Gibraltarsko ožino. Toda afriška vojska je prišla v domovino in tujska le-

ške obale. Tam so se danes oporišča »Tercia«: »Gran Capitana« v Melilli, »Duque de Alba« v Ceuti, pa »Alejandro Farnesio« itd. Bazo »Don Juan de Austria« so preselili v prestolnico Španske Sahare Aiunu, ena izmed »bander«, ki pripada »Alejandru Farnesiu«, pa je v drugem središču te španske posesti, in sicer v pristanišču Villa Cisneros.

Življenje španskih legionarjev v Rio de Oro prav gotovo ni prijetno. Ozemlje je pušavsko, podnebje izredno neprijetno zaradi velike vročine. Dobava opreme, živeža in drugega je izredno težavna. Vse, tudi vodo, je treba pripeljati od drugod, toda na tem področju je toliko drugih naravnih bogastev (doslej sicer izrabljajo le fosfate), da Madrid tam vzdržuje tujsko legijo, torej vojsko, ki je posebej izurjena za neusmiljen boj.

Dvanajst pravil španskih legionarjev:

1. Edina in poveljnost naloge legionarja je, da zmanjša razdaljo med seboj in sovražnikom, tako da ga lahko napade z bajonetom.
2. Legionarji morajo priseči, da nikdar ne bodo zapustili ranjenega tovariša na bojišču, pa čeprav bi zato morali vsi pasti.
3. Prisega prijateljstva med legionarji je sveta.
4. Ob klicu »A mi la Legion« morajo vsi prihiteti na pomoč legionarju, ki se po krivici ali po pravici znajde v težavah na katerikoli kraju.
5. Med pohodom legionar ne sme nikdar reči, da je utrujen: raje naj se zgrudi mrtev.
6. Legionar se ne sme izogniti nobenemu delu, pa čeprav bi zaradi tega trpel lakoto in žejo in čeprav bi ga premagovala zasnopost.
7. Kjer je legionar, tam sta Legija in Slava.
8. Legionar mora opravljati svojo dolžnost vse do smrti.
9. Legija se mora bojevati, ne da bi štela dneve, mesece ali leta.
10. Smrt v boju je največja čast. Človek umre samo enkrat, smrt ga reši sleherne bolečine in ni strašna, kot je videti. Strašnejše je življenje strahopetca.
11. Zastava legije bo toliko slavnostna, kolikor bolj bo prepojena s krvjo legionarjev.
12. Vsi legionarji so pogumni in vsak narod ima slavno ime. V legiji je mogoče dokazati, katera dežela je največ vredna.

Nadaljevanje prihodnjik

Vhod v legionarsko oporišče »Juan de Austria« v Aiunu.

gija je v najhujših bitkah (tedaj je imela že 18 »bander«) odigrala izredno pomembno vlogo.

Državljska vojna se je zaradi neenotnosti v republiškem taboru in izredne brezbrzičnosti sveta (mednarodne brigade so se morale umakniti, zato pa sta Francu nemoteno pomagala Mussolini in Hitler;) končala z zmago Franca. Po vojni so se štirje »Tercios« vrnili v Maroko in se nastanili v svojih oporiščih. Nekaj enot pa je bilo poslanih v tako imenovano provinco Španske Sahare ali Rio de Oro, ki je bila s pogodbo iz leta 1900 dodeljena Španiji in kjer so pomena domačih Mavrov in Tuaregov kazala znamenja sovražnosti.

Ko je Maroko postal neodvisna kraljevina, so Španci obdržali v posesti Ceuto in Melillo ter nekaj otokov v bližini sredozem.

DOKUMENTACIJSKI
ARHIV
NA DUNAJU

Na Dunaju obstaja arhiv z dokumenti avstrijskega odpora. V vodstvu tega arhiva so zastopane vse skupine in smeri avstrijskega odpora, v njem pa sodelujejo tudi mnogi znanstveniki in posamezniki.

Lani je več sto skupin šolarjev in mladinskih skupin, kakor tudi na tisoče posameznikov obiskalo ta arhiv in »zastavo dokumentov o avstrijskem odporu, tudi spominske prostore žrtve nacional-socializma v zgradbi, kjer je med II. svetovno vojno poslovalo vodstvo gestapa.

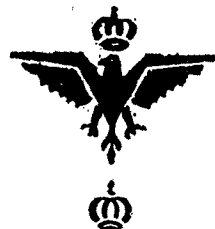
V arhivu dokumentov študira mnogo avstrijskih in drugih študentov vprašanje protifašističnega odpora. Arhiv je ob pomoči Zveze sindikatov poslal več sto šolskim knjižnicam razne knjige o odporniškem gibanju. iFlm o avstrijskem odporu so predvajali v televiziji in na mnogih prireditvah. Pred kratkim je arhiv prejel dve pomembni priznanji.

Dokumentarni arhiv sodeluje s številnimi ustanovami v tujini in z njimi izmenjuje tudi gradivo. Zato ni nič čudnega, da so tako arhiv, kakor tudi njegovi sodelavci tarča napadov neofašističnih organizacij in časnikov. Leti se zavedajo, da dejavnost arhiva z vsemi njegovimi dokumenti ni pomembna samo za zgodovino, marveč služi boju proti vsem namenom in poizkusom neofašističnih sil.

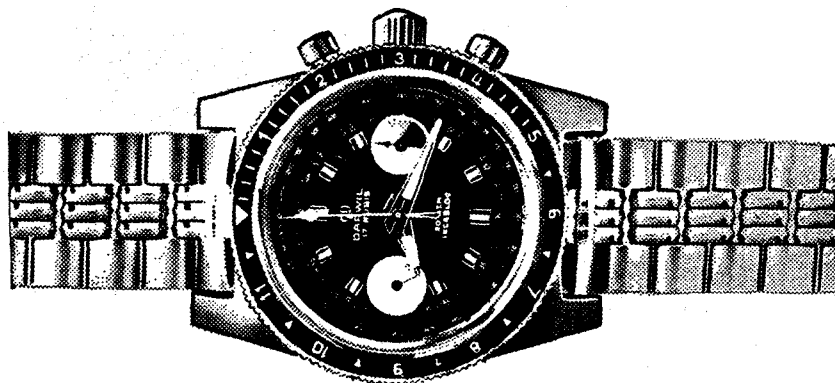
Na nedavnem letnem obnem zboru uslužbencev arhiva avstrijskega odpora je govoril predsednik avstrijskega parlamenta, nekdanji bорец odpora Otto Probst o pomenu odporniškega boja za republiko Avstrijo. Spominjati se tega je danes še posebno aktualno.

JOHANN MÜLLER

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojen elegance in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO. IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znanke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.